

# Új Dobos

ISSN 2712-2204

16. broj, decembar (prosinac) 2022. godine / 16. szám, 2022. december

A bosznia-hercegovinai magyarok kétnyelvű folyóirata  
Dvojezični časopis bosanskohercegovačkih Mađara



- ▶ Jelentések a Banja Luka-i és a szarajevói magyar egyesületek munkájáról
- ▶ Izveštaji o radu mađarskih udruženja u Banja Luci i Sarajevu
- ▶ Emlékezés az 56-os hősökre
- ▶ Sećanje na heroje iz 1956-te
- ▶ A kulturális emancipáció epizódjai
- ▶ Epizode kulturne emancipacije

# Új Dobos

16. szám, 2022 decembere  
Broj 16, decembar/prosinac 2022  
Časopis je besplatan.  
A folyóirat ingyenes.

A folyóirat közös kiadói:  
Časopis zajedno izdaju:

**Magyar Szó, a SZK-i Magyarok  
Egyesülete**  
(Magyar Szó, Udruženje Mađara RS,  
Banja Luka)  
**Magyar Polgári Egyesület HUM,  
Szarajevó**  
(Mađarsko udruženje građana  
HUM, Sarajevo)  
**Fő- és felelős szerkesztők:**  
**Glavni i odgovorni urednici:**  
**Milivojević Irén**, predsjednica  
Magyar Szó-a (a Magyar Szó elnöke)  
**Muratović Irma**, predsjednica  
HUM-a (a HUM elnöke)

**Szerkesztőség:  
Redakcija:**

**Szerkesztők/Urednici:** Bogosanić  
Julianna, Bordás Győző,  
Estela Hadžikadunić,  
Vesna Popović Petrović,  
Nevenka Tot Bojnik és/i  
Váradi Tünde

**Rendkívüli munkatárs/Szpeciální  
saradnik:** Fehér Illés műfordító/  
prevodilac

**Lektorálták/Lektorisali:**  
Buzás Márta  
és/i Szabó-Mehić Kornélia

**Tördelőszerkesztő/Prelom:**  
Buzás Mihály

**Cím/adresa:**  
**Új Dobos**  
Cara Lazara 22  
71000 Banja Luka  
Telefon: 00/987/65/568-377  
e-mail: magyarokbh@gmail.com

**NYOMTATVA/ŠTAMPANO U:**  
200 példányban/primeraka  
**Grafid d.o.o., Banja Luka**

Szövegeket, képeket, elektronikus  
adathordozókat nem küldünk vissza.  
Tekstovi, slike i elektronski nosioci  
informacija se ne vraćaju.

## Tartalom/Sadržaj

Milivojević Irén: Beszámoló a tavalyi év munkájáról és az idei év érdekességeiről... 4	4
Izveštaj o prošlogodišnjem radu i zanimljivosti iz tekuće godine . . . . .	5
Irma Muratović: Tanítjuk a gyerekeket szeretni és ápolni magyar örökségüket... 6	6
Učimo djecu da vole i njeguju svoje mađarsko porjeklo. . . . .	8
Váradi Tünde: Találkoztunk, barátkoztunk, emlékeztünk... . . . . .	10
Susret, druženje i sjećanje.... . . . .	11
Timur Muratović: A kulturális emancipáció epizódjai . . . . .	12
Epizode kulturne emancipacije. . . . .	13
Milivojević Irén: A kecskeméti balett Banja Lukában . . . . .	14
Balet iz Kečkemetu u Banja Luci. . . . .	14
Nina Mučibabić: Tárgyak a múltból – régiségkiállítás . . . . .	15
Predmeti prošlosti – izložba antikviteta . . . . .	15
Németh Zoltán: Magyarok lenni Boszniában . . . . .	16
Váradi Tünde: Gyerekprogramok Szarajevóban – ahol a felnőttek is nagyon jól érzik magukat. . . . .	18
Radionice za djecu u Sarajevu, gdje se i odrasli dobro zabavljaju . . . . .	19
Németh Zoltán: Öröm, ha elhangzik egy mondóka magyarul . . . . .	20
Milivojević Irén: Folyóiratunk új számának szerkesztése . . . . .	22
Uređivanje novog broja našeg časopisa . . . . .	22
Fehér Illés: Turczi István Banja Luka-i dija . . . . .	23
Pesnička nagrada za Istvana Turcija. . . . .	23
Németh Ferenc: A szarajevói magyar gimnázium . . . . .	26
Mađarska gimnazija u Sarajevu . . . . .	27
Fülöp Dóra: Josip Vanča öröksége Bosznia-Hercegovinában . . . . .	28
Naslijeđe Josipa Vančaša u Bosni i Hercegovini. . . . .	29
Nevenka Tot Bojnik: A Srebrno jezeróra kirándultunk . . . . .	30
Bili smo na Srebrnom jezeru. . . . .	31
Nevenka Tot Bojnik: Kašnjenje, kašnjenje... . . . .	32
Biljana Savanović Kovačević: A gyönyörű szép Sopron és a gyermekkor illatai . . . . .	33
Prekrasni Šopron i mirisi detinjstva. . . . .	33
Bogosanić Julianna: Nyár . . . . .	34
Ljeto . . . . .	35
Vesna Petrović-Popović: Ostrva u Dunavu kod Budimpešte . . . . .	36
Branislav Savičić: A Lánchíd . . . . .	38
Lančani most u Budimpešti . . . . .	39
Receptek/Recepti . . . . .	40





# Beszámoló a tavalyi év munkájáról és az idei év érdekességeiről

Nagyon sok olyan esemény volt az elmúlt évben, akárcsak idén is, melyről szeretném tájékoztatni kedves olvasóinkat.

Kis egyesület vagyunk, de fő célunk a magyar kultúra és hagyomány, elsősorban a magyar nyelv megőrzése. Egyesületünkben olyan magyar állampolgársággal rendelkezők is vannak, akik magyar állampolgárságú felmenőik révén érték el ezt. Aktívan részt vesznek egyesületünk munkájában és segítenek fejlesztésében. Nagy hálát és tiszteletet érzek hűségükért.

Beszámolómon elején szeretnék megemlíteni egy eseményt, mert mindannyiunknak, akik Banja Lukában élünk, de különösen magyar egyesületünk tagjai számára, fontos látogatásról van szó. Tavaly városunkban járt Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke.

2022. november 14-én a Banja Luka-i Boszniai Szerb Köztársaság Nemzeti Színházában lehetőségünk nyílt megnézni a *Szárnyalás* című balettot a kecskeméti City Balett és Esszencia együttes előadásában. A City Balett a kecskeméti Katona József Nemzeti Színházban működik. A látogatást Magyarország Kormányja, a Vajdaság AT Közgyűlése és a Közép-európai Gazdaságfejlesztési Hálózat támogatta. A színház megtelt érdeklődő nézőkkel, az előadást tapsviharral jutalmazták. Nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy találkozhattunk a résztvevőkkel, és egy rendkívüli balettelőadást láthattunk az Esszencia hagyományos magyar zenei együttes kíséretében. A fellépésük nagy visszhangot és lelkesedést váltott ki Banja Lukában.

Egyesületünk munkaprogramja alapján minden évben megünnepeljük az anyaországunk nemzeti és állami ünnepeit, amelyeket néha egyesületünk helyiségeiben szervezünk, mint például az 1848. március 15-i forradalom emlékét. A sarajevói HUM egyesülettel közösen megünnepeltük június 4-én Magyarország nemzeti összetartozásának napját, ez alkalommal a kulaši fürdőben. Október 24-én az 1956-os forradalomra emlékeztünk a Hajdučke vode étteremben. Mindig várjuk a közös találkozásainkat, hiszen ez jó alkalom arra is, hogy a két magyar egyesületet közelebb hozzuk egymáshoz. Ezekre az összejevetelekre meg szoktuk hívni az EUFOR és a sarajevói magyar nagykövetség képviselőit is. Idén ebből az alkalom-



ból két napot töltöttünk a HUM egyesület vendégeiként Sarajevóban.

A szkopjei magyarok egyesületének meghívására május 26-ától 29-éig az észak-macedóniai Teleház vendége volt a Banja Luka-i Magyar Szó Magyarok Egyesülete, a Teleház húszéves fennállásának és munkájának megünneplésén. Reméljük, hogy a jövőben is sikeresen együttműködünk majd velük.

A fontos események közé tartozik a Nemzeti Kisebbségek Kulturális Tevékenységének Szemléje, amelyet minden évben a Szerb Köztársaság Nemzeti Kisebbségi Szövetsége szervez. A magyar konyha bemutatásában vettünk részt a magyar konyha különlegességeivel. Ebben nagy erőfeszítést tett Svetlana Tica tagunk, aki Pécsről szerezte be az alapanyagokat. Amíg vannak ilyen tagjaink, addig az egyesület eredményesen fog dolgozni, és példaként szolgál másoknak. Ez így van folyóiratunk megjelenésével is: az egyesület tagjai valami értékeset hagynak hátra, amit ők maguk írtak. Örülünk, hogy lehetőségünk van anyanyelvünkön írni.

A folyóirat népszerűsítését az év végére hagyjuk, amikor is az egyesületi napon ünnepséget szervezünk és meghívjuk barátainkat és más nemzeti kisebbségek egyesületeinek képviselőit is. Köszönjük lapunk kedves olvasóinak az érdeklődését folyóiratunk iránt.

Szeretnék köszönetet mondani minden támogatóknak, akik segítik a lap megjelenését, szakmai munkatársainknak és minden tagunknak, aki szöveget írt és fordított.

*Iren Milivojević,  
az egyesület elnöke*



# Izveštaj o prošlogodišnjem radu i zanimljivosti iz tekuće godine

Bilo je puno događaja u prošloj godini, kao i u ovoj, o kojima bih želela da informišem naše drage čitaoce. Mada je već u prethodnom broju objavljeno puno zanimljivosti koje su se dešavale u 2021. godini, u svom izveštaju spomenuću one najvažnije.

Malo smo udruženje, ali glavni cilj nam je očuvanje mađarske kulture i tradicije kao i mađarskog jezika. U našem udruženju ima mađarskih državljana, koji su stekli na osnovu porekla svojih predaka, koji su nekada bili mađarski državljani. Oni aktivno učestvuju u radu udruženja i pomažu u njegovom unapređenju. Osećam veliku zahvalnost i poštovanje prema njihovoj odanosti.

Na početku izlaganja spomenula bih jedan za nas svijet koji živimo u Banja Luci, a naročito članovi našeg mađarskog udruženja važnu posjetu ovom gradu, prošlogodišnju posjetu Viktora Orbana, predsjednika Vlade Mađarske, nama dragog i priznatog državnika.

Ove godine imali smo prilike da 14. novembra 2022. godine u Narodnom pozorištu Republike Srpske u Banja Luci prisustvujemo izvedbi baletske predstave „Obljetanje“ u izvođenju City baleta i Esencia orkestra iz Kečkemetu. City balet radi u okviru Narodnog pozorišta „Jozef Katona“ Kečkemetu. Gostovanje su podržali Vlada Mađarske, Skupština AP Vojvodina i Srednjoevropska mreža za ekonomski razvoj. Pozorište je bilo prepuno zainteresovanih gledalaca i odjekivalo je od gromoglasnog aplauza za neobičnu predstavu, retko gde viđenu u svetu. Velika nam je čast bila upoznati se sa učesnicima i gledati izvanrednu baletsku predstavu uz pratnju ansambla tradicionalne mađarske muzike „Esencia“. Gostovanje je ostavilo veliki odjek i oduševljenje u Banja Luci.

Svake godine, u skladu sa programom rada, obeležavamo nacionalne i državne praznike naše matične zemlje, koje organizujemo u prostorijama udruženja. Proslavili smo sećanje na revoluciju od 15. marta 1848., koju smo organizovali zajedno sa udruženjem HUM iz Sarajeva. Isto tako obeležili smo praznike i 4. jun, dan nacionalnog jedinstva Mađarske, proslavu smo organizovali u Banji Kulašima. Sjećanje na 24. oktobar i revoluciju iz 1956. godine obeležili smo proslavom na Hajdučkim vodama. Radujemo se našim zajedničkim



**Saša Mićin i Jožef Šutuš na proslavi u Skoplju**

druženjima, jer je to dobra prilika za zbližavanje dva mađarska udruženja. Sastali smo se i sa predstavnicima EUFORA-a i Ambasade Mađarske u Sarajevu, koji su prisustvovali svečanostima. Ove godine proveli smo dva dana u Sarajevu, gde smo bili gosti udruženja HUM. Na poziv Udruženja Mađara Teleház iz Skoplja, Sjeverna Makedonija, članovi udruženja Mađara Magyar Szó, Banja Luka su u periodu od 26. do 29. maja 2022. godine prisustvovali svečanostima povodom obilježavanja 20 godina postojanja i rada Udruženja Teleház iz Skoplja. Tokom višednevne posjete realizovano je više aktivnosti, i uspostavili smo saradnja naših udruženja. Nadamo se da ćemo i dalje uspešno saradivati.

U značajna događanja spada i Smotra kulturnih aktivnosti nacionalnih manjina koju svake godine organizuje Savez nacionalnih manjina RS. Mi smo učestvovali samo u prezentaciji mađarske kuhinje u

pripremanju raznih mađarskih delicija, za koje je veliki trud uložila Svetlana Tica. Naša članica je išla u Pečuj po namirnice za štand. Sve dok je takvih članova, udruženje radi punim elanom i služi kao primer drugima. Tako je i sa izdavanjem ovog časopisa: ostavljamo iza sebe nešto vredno, što smo sami napisali, i sretni smo da imamo priliku da pišemo na materinjem jeziku.

Promociju časopisa ostavljamo za kraj godine, kada na dan udruženja organizujemo svečanost, pozovemo svoje prijatelje i predstavnike drugih udruženja nacionalnih manjina. Hvala dragim čitaocima našeg lista na interesovanju za našim časopisom.

Zahvaljujem se svim našim donatorima koji su pomogli da se pojavi list, stručnim saradnicima i svim članovima koji su pisali tekstove i prevodili ih.

*Iren Milivojević,  
predsednica udruženja*

# Tanítjuk a gyerekeket szeretni

A HUM Magyar Polgárok Egyesülete munkájának egyik fő célja, hogy a legfiatalabb tagjaira átörökítse a magyar származásukkal kapcsolatos tudást, valamint megtanítsa őket őseik szokásainak és kultúrájának ápolására. E célból szervezünk gyerekfoglalkozásokat, családi napokat, amelyeken igyekszünk érdekes programot kialakítani számukra, ahol egyszerre szórakoznak és tanulnak is.

Így volt ez 2021 novemberében is, amikor zenei programot szerveztünk Ismerkedjünk a hangszerekkel – Találkozunk a hangszerekkel elnevezéssel. A gyermekprogramot Nikolina Vujić és Timur Muratović fiatal akadémikus zenészek vezették, akik számos hangszerrel mutattak be a gyerekeknek, a nagyobbak pedig lehetőséget is kaptak a Boci, boci, tarka című magyar dal eljátszásának és éneklésének megtanulására. A program csúcspontja azonban az volt, amikor mindannyian együtt – mint egy igazi zenekar – egy saját szerzeményt próbáltak eljátszani különböző ütőhangszereken. A program olyan sikert aratott, hogy azonnal döntés született valami hasonló program szervezésére.

December elején egyesületünk helyiségébe megérkezett a Mikulás (nálunk inkább Téliapó néven ismerik), aki nagy zsákjából különleges csomagokat osztott ki a gyerekeknek. Egy finom „terüljastalkám” mellett – az alkalmat kihasználva

– mindannyian együtt ünnepeltük meg a közelgő karácsonyi és újévi ünnepeket.

Karácsony előtt meglátogattuk a butmiri EUFOR Parancsnokságban szolgáló magyar katonákat, akiknek ez alkalommal mézeskaláccsal kedveskedtünk, amelyet Váradi Tünde készített és hozott Szabadkáról. Szarajevóba való látogatása során sor került a magyar nyelvet tanuló szorgalmas tanítványaival való találkozásra is.

2022-ben a januárt és februárt ismét a Covid-vírussal fertőzöttek nagy száma jellemezte, ezért az egyesület tagjai nem találkoztak, de a magyar nyelvű online órák továbbra is folyamatosan zajlottak Váradi Tünde vezetésével, a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága és a Bethlen Gábor Alap anyagi támogatásainak köszönhetően, amit tagjaink nagyon fontosnak tartanak.

A márciusi gyermekprogram természetesen az ünnep jegyében zajlott, így a gyerekek, Tündével közösen, saját kezűleg különféle díszeket készítettek a magyar zászló színeiben. Ugyanakkor idén is figyelmesen hallgatták a magyar forradalmárok hősiességének történetét 1848/49-ben.

Március 15-e alkalmából kiállítást rendeztünk Tárgyak a múltból néven, ahol lehetőségünk nyílt megtekinteni a bugojnói Dragan Mučibabić, jól ismert tagunk gazdag régiséggyűjteményét. Magyarország

bosznia-hercegovinai nagykövete, Pósa Krisztián úr megfelelő beszéddel fordult a tagokhoz, akik nagyszámban gyűltek össze. Magára a kiállításra a Zsidó Hitközség helyiségében került sor, akikkel nagyon jó az együttműködésünk.

Rendkívül örülök annak, hogy május végén az észak-macedóniai Teleház Magyar Szövetség vendégei lehettünk, fennállásuk 20. évfordulója alkalmából. Számomra felejthetetlennek bizonyult ez a három nap, amely alatt rengeteget társalogtam, új barátokat szereztem, valamint megismerkedtem az egyesület számos tevékenységével és projektjével, melyeket a tagok nagy lelkesedéssel fogadnak, kedves barátom, Sutus József vezetésével. Nagyon örülök mindennek, amit ott láttam, és szívből gratulálok nekik mindazért, amit az elmúlt húsz évben elértek!

A magyar összetartozás napját június 4-én Neumban ünnepeltük, és ismét megerősítettük az identitásunk, kultúránk és nyelvünk megőrzéséért, valamint mi magyarok kölcsönös együttműködésének erősítéséért való folyamatos munka fontosságát, függetlenül attól, hogy a Földnek mely pontján élünk.

Mint mindig, ezúttal is rendszeres vendégei voltunk minden ünnepségnek, amelyet Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövetsége, valamint az EUFOR Parancsnokságban szolgáló butmiri ma-



# és ápolni magyar örökségüket



gyar katonakontingens szervezett. Remélem, nem veszik rossz néven, amiért nem számolok be részletesebben ezekről az ünnepekről, ugyanis évi beszámolómat inkább egyesületünk tevékenységeire alapoznám.

Siflis Gordán Klára rendezésében a tavalyi év során forgatott Magyarok a Miljacka partján – Irma asszony története című dokumentumfilmet 2022. július 31-én mutatták be a Duna World csatornán, majd megtekinthetővé vált a Média-klikken is. Ezt követően bemutatták még a budapesti Uránia moziban is, valamint Vajdaság több városában. Remélem, hamarosan tudunk majd biztosítani egy feliratos fordítást nyelvünkre, amit egy szarajevói vetítés követne.

A Kőrösi Csoma Sándor Program képviselőjének, Váradi Tündének újra-érkezését egy gulyásos családi nappal és dobostortával ünnepeltük. Mindannyian rendkívül hálásak vagyunk Magyarországi Kormányának és a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának, hogy ez a program folytatódni tudott, hiszen ezektől a fiataloktól kapott segítség rendkívül fontos egyesületünk munká-

jának fenntartása szempontjából. Tünde ötletekkel teli, egy percet sem vesztegetve, már október 12-ére összeállított egy gyermekprogramot Ősz, gesztenye, játék... címmel, amelyből ismét számos új gyermekalkotás született, melyeknek természetesen egy kiállítás lett a vége.



A két bosznia-hercegovinai magyar egyesület hagyományos találkozóját az októberi ünnep alkalmából idén Szarajevóban rendeztük meg. Nagyon örülök, hogy vendégeink voltak, és remélem, ők is legalább olyan jól érezték magukat, mint mi néhány évvel ezelőtt Banja Lukában, amikor mi látogattunk el ugyanezen alkalomból.

Az október 23-i ünnepségen idén klarinét- és zongorakoncertet szerveztünk Timur Muratović és Zerina Šabotić előadásában. Kovács, Wienar, Debussy és Yusla műveit élveztük nagyszámú vendégeinkkel együtt.

Tevékenységeinket gőzerővel folytatjuk gyermekprogramokkal, összejövetelekkel és nyelvtanfolyammal, melyhez a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület tagjai is csatlakoztak. Rendkívül hálásak vagyunk a Magyar Kormányának, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának és a Bethlen Gábor Alapítványnak, amiért anyagi és egyéb támogatásban részesít bennünket ezeknek a terveknek a megvalósításában.

*Muratović Irma  
Szabo Andrea fordítása*

# Učimo djecu da vole i njeguju

Jedan od glavnih ciljeva u radu Udruženja Mađara HUM je da našim najmlađim članovima prenesemo spoznaju o njihovom mađarskom porijeklu i da ih naučimo da njeguju običaje i kulturu predaka. Iz tog razloga organizujemo dječije radionice i porodične dane u sklopu kojih uvijek nastojimo da osmislimo njima zanimljiv program, gdje će se dobro zabaviti, a ujedno i nešto naučiti. Tako je bilo i u novembru 2021. godine kada smo organizovali muzičku radionicu pod nazivom „Upoznajmo muzičke instrumente“ – „Találkozzunk a hangszerekkel“. Dječiji program su vodili mladi akademski muzičari Nikolina Vujić i Timur Muratović, koji su djeci predstavili niz različitih instrumenata, a one malo starije su naučili da odsviraju i da odpevuju mađarsku pjesmicu „Boci, boci, tarka“. Ipak vrhunac je bio kada su svi zajedno, kao pravi orkestar, na različitim udaraljka odsvirali „kompoziciju“, koju su sami „komponovali“. Ovaj program je bio tako uspješan da smo se dogovorili da ćemo nešto slično opet ponoviti.

Početkom decembra u prostorije našeg Udruženja je stigao i „Mikulaš“, kod nas poznatiji kao Deda Mraz i iz svoje velike vreće djeci podjelio prigodne paketiće. Ovom prilikom smo uz zakusku, svi zajedno proslavili i nadolazeće božićne i novogodišnje praznike.

Pred Božić smo posjetili i mađarske vojnike pri EUFOR-ovoj bazi u Butmiru i odnijeli im medenjake, koje je napravila i donijela iz Subotice naša Váradi Tünde.



Svoj dolazak u Sarajevo je ujedno iskoristila da se sastane sa svojim vrijednim učenicima, koji uče mađarski jezik.

Januar i februar 2022. godine je opet bio obilježen sa velikim brojem zaraženih virusom Covida, tako da se iz tog razloga nismo okupljali, ali su se online časovi mađarskog jezika nastavili kontinuirano održavati, pod vodstvom Váradi Tünde. Zahvaljujući finansijskoj pomoći Mađarske vlade, Ministarstva za nacionalna pitanja i BGA, kurs mađarskog jezika se svo ovo vrijeme pandemije redovno održavao, što je za naše članove veoma važno.

Dječiji program u martu je naravno bio u znaku praznika, pa su zajedno sa Tündom, svojim ručicama, izradili čitav

niz različitih ukrasa u bojama mađarske zastave. Ujedno su i ove godine sa pažnjom slušali priču o junaštvu mađarskih revolucionara iz 1848–49. godine.

Povodom 15. marta organizovali smo izložbu pod imenom „Predmeti prošlosti“ – „Tárgyak a múltból“, gdje smo imali priliku vidjeti bogatu kolekciju antikviteta našeg dugogodišnjeg člana Dragana Mučibabića iz Bugojna. Velikom broju okupljenih se prigodnim govorom obratio i Ambasador Mađarske u BiH, gospodin Pósa Krisztián. Sama izložba je organizovana u prostoru, koje pripada Udruženju Jevreja, sa kojima imamo veoma dobru saradnju.

Izuzetno mi je drago što sam krajem maja bila gost Udruženja Mađara u Severnoj Makedoniji – „Teleház“, povodom obilježavanja 20 godina njihovog postojanja. Bila su to tri nezaboravna dana druženja, sticanja novih prijatelja i upoznavanja sa velikim brojem njihovih aktivnosti i projekata, koje realizuju sa velikim entuzijazmom, pod vodstvom mog dragog prijatelja Sutus Józsefa. Oduševljena sam sa svim što sam tamo vidjela i od srca im čestitam na svemu onom što su postigli u proteklih dvadeset godina!

Praznik mađarskog jedinstva 4. jun, proslavili smo družeći se u Neumu i opet potvrdili važnost stalnog rada na očuvanju našeg identiteta, kulture i jezika, kao i na jačanju međusobne saradnje nas Mađara, bez obzira gdje živjeli na ovoj zemaljskoj kugli.

Kao i uvijek do sada bili smo redovni gosti svih svečanosti, koje su povodom praznika organizovali Ambasada Mađar-



# svoje mađarsko porjeklo



ske u BiH i Kontingent mađarskih vojnika pri EUFOR-u u Butmiru. Nadam se da mi nećete zamjeriti što o ovim svečanostima ne pišem opširnije i što svoj godišnji izvještaj uglavnom baziram na programe, koje organizuje naše Udruženje.

Dokumentarni film pod imenom „Mađari na obali Miljacke – priča gospođe Irme“, koji je snimljen prošle godine u režiji Siflis Gordán Klára, je imao svoju TV premijeru 31. jula 2022. godine na Duna World kanalu, nakon čega se mogao pogledati i na Mediaklikku. Nakon toga prikazan je u Urania kinu u Budimpešti, kao i u više gradova Vojvodine. Nadam se da ćemo uskoro obezbjediti sredstva za pripremu titlovanog prevoda na naš jezik i nakon toga organizovati projekciju u Sarajevu.

Ponovni dolazak naše Váradi Tünde u sklopu Kőrösi Csoma Sándor programa smo obilježili organizujući porodični dan uz gulaš i Doboš tortu. Svi smo izuzetno zahvalni Vladi Mađarske i Ministarstvu za nacionalna pitanja, što se ovaj program nastavio, jer pomoć koju imamo od ovih mladih ljudi je od velike važnosti za kvalitet rada našeg Udruženja.

Puna novih ideja, Tünde je odmah počela sa radom i tako 12. oktobra organizovala dječiji program pod imenom „Jesen, kesten, igra...“ i opet je nastao niz novih dječijih kreacija, od kojih smo priredili izložbu.

Tradicionalni susret naša dva Udruženja Mađara iz BiH, povodom oktobarskog praznika, ove godine je organizovano u

Sarajevu. Izuzetno mi je drago što su bili naši gosti i nadam se da im je bilo lijepo isto kao i nama kada smo prije par godina posjetili Banja Luku, istim povodom.

U sklopu obilježavanja 23. oktobra i ove godine smo organizovali koncert za klarinet i klavir u izvođenju Timura Muratovića i Zerine Šabotić. Uz veliki broj gostiju slušali smo djela Kovácsa, Wienara, Debussyja i Yusle.

Nastavljamo naše aktivnosti punom snagom, dječijim programima, druženjima, kursom jezika kojem su se pridružili i članovi Udruženja „Magyar Szó“ iz Banja Luke i sve to prvenstveno zahvaljujući podršci i finansijskoj potpori Mađarske vlade, Ministarstva za nacionalna pitanje i BGA (Bethlen Gábor Alap) na čemu smo izuzetno zahvalni.

*Irma Muratović*



# Talákoztunk, barátkoztunk, emlékeztünk...

## Tisztelet az 56-os hősöknek Szarajevóban is

Október 15-én Bosznia-Hercegovina két magyar szervezete Szarajevóban találkozott. A Banja Luka-i Magyar Szó és a szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének tagjai nagy örömmel üdvözölték egymást, hiszen ritkán találkozunk. Kedves vendégeinket legelőször egy belvárosi körsétára invitáltuk.



A Miljacka folyó partján található a Despić-ház (helyi nyelven: Despića kuća), amely ma múzeumként fogadja látogatóit. Az épület egykor egy tehetős boszniai szerb család rezidenciája volt, a legrégebbi részei még a 17. században épültek. Az itt található szobák betekintést adnak a város történelmébe, stílusainak változásába, hiszen különböző korokban építették őket. Idegenvezetőnk sokat mesélt a ház és a szobák történelméről, amit mindenki nagy érdeklődéssel hallgatott. Érdemes utánaolvasni ennek, a Wikipédián is részletes leírást találhatunk róla (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Despi%C4%87-h%C3%A1z>).

Sétánk következő állomása a Svrzo-házhoz (helyi nyelven: Svrzina kuća) vezetett, ahol már vártak bennünket. Eredetileg ez a ház is a 17. században épült, s habár a század végén leégett, később újjáépítették. A Svrzo-ház egy muzulmán nemesi család rezidenciája volt, és egyike a kevés fennmaradt régi bosnyák udvarházaknak Szarajevóban. Bővebben erről itt olvashatnak: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Svrzo-h%C3%A1z>.

A Čurčica-domb oldaláról lesétálva eljutottunk Szarajevó szívébe, és az óvárosi piacon, a Baščaršiján bolyongtunk, nézelődtünk, vásároltunk, alkudoztunk, majd megpihentünk egy finom bosnyák kávé mellett.

Délutáni programunkra megérkezett a többi vendég is. Jelenlétével megtisztelt bennünket Pósa Krisztián, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövete, valamint a nagykövetség, a butmiri EUFOR és a NATO Parancsnokságának a képviselői.

A közös vacsora előtt Muratović Irma, a HUM Magyar Polgárok Egyesületének elnök asszonya üdvözölte a jelenlévőket, hangsúlyozva az 56-os hősökről való megemlékezés fontosságát.

Pašić-Juhász Éva, a HUM Magyar Polgárok Egyesületének alelnöke először a Banja Lukáról érkezett vendégeinket köszöntötte, és elmondta, hogy az eddigi közel húszéves együttműködés során most először került sor egy szarajevói találkozóra. Beszédében rámutatott, hogy 1956 szelleme a mai napig bennünk él. Az 56-os hősök mindannyiunk példaképei lehetnek, mert a hit, a szeretet és az önfeláldozás hiányzik a XXI. századból. Gondoljunk csak arra, hogy a hatalmas túlerővel szemben fiatalok, egyetemisták harcoltak a szabadságért.

Az egyik legnagyobb magyar hős Wittner Mária volt, akit egy nappal a találkozásunk előtt, október 14-én helyeztek végső nyugalomra.

Pósa Krisztián, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövete külön megköszönte, hogy az itt élők megtartották magyarságukat, a magyar nyelvet, a magyar kultúrát. Kiemelte: az, amit a bosznia-hercegovinai magyarság átélt, igazából kétszerese annak, amit a magyarság egykoron átért a XX. század folyamán. Ez az ország kétszer szakadt el az anyaországtól, először az első világháború után, majd (nem az anyaország viszonylatában, de) elszakadt a tömbmagyarságtól is a legutóbbi délszláv háború idején. Végül elmondta, hogy köszönet illeti azokat a magyarokat, akik a boszniai Szerb Köztársaságból érkeztek, és azokat is, akik megszervezték ezt a szép összejövetelt, bebizonyítva, hogy a magyar nemzet egy, bárhol is élünk a világon.

Milivojević Irén, a Banja Luka-i Magyar Szó elnök asszonya örömet fejezte ki, hogy újra találkoztak az egyesületek tagjai. Büszkén hangoztatta, hogy a Bosznia-Hercegovinában élő magyarok Új Dobos című folyóirata eljutott a budapesti Országos Széchényi Könyvtárba és a Szarajevói Városi Könyvtárba is. Ezzel megmutatjuk, hogy léteznek magyarok Európa ezen térségében is – nyomatékosította.

Dr. Hajós Dezső ezredeshelyettes, nemzeti rangidős megköszönte a meghívást az EUFOR Parancsnokságban szolgáló magyar katonák és a NATO Parancsnokság nevében, hozzátéve: az, hogy az itt élő magyarok körében vehetnek részt az 1956-os megemlékezésen, erőteljesen ad nekik, hiszen az évek óta tartó kiváló kapcsolatot tovább ápolhatják béketámogató munkájuk mellett.

A finom vacsora után a nagykövetség desszertként egy gyönyörű tortával lepette meg bennünket, melyet ezúton is nagyon szépen köszönünk minden kedves vendégünk nevében.

A szombat estebe nyúló beszélgetések, a sok nevetés és a lehetőség, hogy együtt lehettünk, megerősített bennünket magyar identitásunkban. Külön öröm számomra, hogy a közeljövőben Banja Luka-i barátaink online bekapcsolódnak a magyar nyelvoktatásba, hogy ezzel is továbbfejlesszék eddigi tudásukat.

Mindenki nagyon jól érezte magát és ahogy eddig mindig, most is úgy köszöntünk el egymástól: ha előbb nem, akkor jövőre ismét találkozunk.

Szöveg és fotó: Váradi Tünde



# Susret, druženje i sjećanje...

## Svečanost povodom sjećanja na heroje iz 1956. održano i u Sarajevu

U Sarajevu su se 15. oktobra sastala dva udruženja Mađara iz Bosne i Hercegovine. Članovi Mađar so-a iz Banja Luke i sarajevskog Mađarskog udruženja građana HUM su bili veoma sretni zbog susreta, jer su prilike za to prije svega rijetke. Najprije smo naše drage goste odveli u šetnju kroz centar grada.

Na obali rijeke Miljacke nalazi se Despića kuća, koja je danas u funkciji muzeja. Zgrada je nekada bila rezidencija imućnijih porodica bosanskih Srba, a njeni najstariji dijelovi izgrađeni su još u 17. vijeku. Pošto je svaka soba građena u različitoj epohi, svaka od njih daje svojevrсни uvid u neki dio istorijata grada, kao i različitost stilova gradnje u različitim epohama. Vodič nam je mnogo toga ispričao o istorijatu kuće i o sobama, što su svi sa velikim zanimanjem slušali. Detaljan opis o ovom zanimljivom zdanju možete naći i na Wikipediji (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Despi%C4%87-h%C3%A1z>).



Sljedeća stanica naše šetnje bila je Svrzina kuća, gdje su nas već očekivali. I ova je kuća izgrađena u 17. vijeku, iako je krajem istog izgorjela, kasnije je ipak obnovljena. Svrzina kuća bila je rezidencija muslimanske plemićke porodice i jedna je od rijetkih sačuvanih starih bosanskih zdanja ove vrste u Sarajevu. Više o tome možete pročitati ovdje: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Svrzo-h%C3%A1z>

Šetajući niz brdo Ćurčica, stigli smo u srce Sarajeva i lutali Starogradskom pijacom, Baščaršijom, razgledali, kupovali, cijenkali se,



a zatim se opustili uz ukusnu bosansku kafu. Na popodnevni program su stigli i naši ostali gosti. Bili smo počastvovani prisustvom Kristijana Poše, ambasadora Mađarske u Bosni i Hercegovini, kao i prisustvom ostalih predstavnika iz Ambasade, EUFOR-a i NATO komande na Butmiru.

Pred zajedničku večeru, prisutnima je dobrodošlicu poželjela Irma Muratović, predsjednica Mađarskog udruženja građana HUM, koja je istakla važnost obilježavanja sjećanja na heroje iz 1956. godine.

Eva Pašić-Juhas, potpredsjednica Udruženja HUM, najprije je pozdravila goste iz Banja Luke i istakla kako je ovo zapravo prvi sastanak dvaju Udruženja, koje se tokom dvadesetogodišnje saradnje održao u Sarajevu. U svom govoru nas je podsjetila kako duh 1956-te i danas živi u nama. Heroji 56-te mogli bi svima nama predstavljati uzore, jer ono što u 21. vijeku manjka svakako jesu vrijednosti poput vjere, ljubavi i samopožrtvovanja. Zamislite samo sa kojom su se nadljudskom snagom mladi ljudi i studenti borili za slobodu pred sveobuhvatnom silom. Jedna od najvećih mađarskih heroja bila je Marija Vitner, koja je sahranjena 14. oktobra, samo dan prije našeg susreta.

Kristijan Poša, ambasador Mađarske u Bosni i Hercegovini, posebno se zahvalio svim prisutnima na očuvanju svog mađarskog identiteta, na njegovanju mađarskog jezika i mađarske kulture. Takođe je naglasio, da su ovdašnji Mađari zapravo preživjeli dvostruko veću tragediju nego cijelokupna mađarska nacija tokom 20. stoljeća. Naglasio je kako je ova država dva puta kidana od svoje matice: najprije nakon Prvog svjetskog rata, a zatim i tokom poslednjeg balkanskog rata (u ovom poslednjem ne u odnosu na maticu već u odnosu na cjelokupnu mađarsku dijasporu). Na kraju se zahvalio na dolasku Mađarima iz Republike Srpske, ali i onima koji su ovo lijepo druženje organizovali, dokazujući time da je mađarski narod jedan u svijetu, bez obzira gdje živi.

Iren Milivojević, predsjednica Udruženja Mađar so iz Banja Luke, izrazila je veliko zadovoljstvo povodom ponovnog susreta dva Udruženja. Sa ponosom je izjavila kako je časopis Uj Doboš, koji uređuju Mađari sa teritorije Bosne i Hercegovine, stigao do Državne biblioteke Sečenji u Budimpešti, kao i u Biblioteku grada Sarajeva. Ovim potvrđujemo, da i u ovom regionu Evrope žive Mađari, naglasila je ona.

Dr Deže Hajoš, zamjenik pukovnika i državni veteran, zahvalio se na pozivu u ime svih mađarskih vojnika koji služe u komandi EUFOR-a i NATO-a, dodajući: mogućnost učešća na svečanosti povodom komemoracije 1956. u krugu Mađara koji ovdje žive, daje im snagu, jer pored svog mirotvornog rada, na taj način dalje mogu njegovati izvanredan odnos u zajednici.

Nakon ukusne večere, članovi Ambasade su nas iznenadili prelijepom tortom za desert, na čemu im se u ime svih naših dragih gostiju zahvaljujemo.

Razgovori su se odužili do duboko u večer, odlična zabava i prilika da budemo zajedno učvrstili su u nama još više naš mađarski identitet. Posebno me raduje, što će se naši prijatelji iz Banja Luke u bliskoj budućnosti uključiti u onlajn nastavu mađarskog jezika, kako bi unaprijedili svoje znanje.

Svi su se lijepo proveli a kao i uvijek, pozdravili smo se riječima: ako ne ranije, vidimo se opet sljedeće godine.

*Tekst i foto: Tinde Varadi  
Prevela: Szabó Andrea*

# A kulturális emancipáció epizódjai

A Covid-19 világjárvány közepette, 2021 márciusában három nemzeti kisebbség tagjából, vagyis három művészből és egy zenepedagógusból álló csapatként olyan ismeretterjesztő műsor ötlete köré gyűltünk össze, amely népszerűsítene a Bosznia-Hercegovinában élő nemzeti kisebbségek népzenejét.

Mi hárman – Timur Muratović klarinétművész, Ivan Perković zongoraművész és Silvana Jakupović-Becsei zenepedagógus és teoretikus – ötletet kaptunk egy A kulturális emancipáció epizódjai című műsor elkészítésére, miután jómagam (Timur Muratović) beálltam projektmenedzsernek és nekiláttam a projektírásnak. Minden epizód egy koncertből és az azt megelőző előadásból áll, a bevezető pedig bemutatja a koncert-részlet zeneszerzőjét, stílusát, keletkezésének időszakát és formáját. A műsor az úgynevezett online/távoktatási modelleken alapul. A projektjavaslatot Szarajevó Kanton Művelődési és Sportminisztériuma, valamint a Szövetségi Művelődési és Sportminisztérium nyilvános pályázatára nyújtottam be.

A szakértői bizottság felülvizsgálata után projektünk anyagi támogatásban részesült a fent említett minisztériumok jóváhagyásával, csapatunk pedig megkezdte a terv megvalósítását. A korlátozott anyagi támogatás miatt, első projektünk egy általános zenei, formai és stílusbeli oktatás volt. Erre a legalkalmasabbnak a romantizmus időszakát véltük, melyet egy klarinétre és zongorára írt szonáta követett, Camille Saint-Saëns francia zeneszerző opusából.

Az első epizódban a lényeg nem egy bizonyos zeneszerző bemutatása volt, inkább általános zenei fogalmakkal szeretnénk volna megismertetni a hallgatókat. Az első epizód előkészülete során további két nyilvános felhívást pályáztunk meg, ezúttal a Szarajevó Kanton Oktatási Minisztériumához és Szarajevó Kanton Tudományügyi, Felsőoktatási és Ifjúsági Minisztériumához fordultunk. Mindkét esetben további anyagi támogatást nyertünk, valamint megemléteném, hogy a második pályázat során az összes beküldött pályamű közül projektünk kapta a legtöbb pontot.

Ezután fejeztük be sorozatunk első részét, amely 2022 elején került sugárzásra. Ezt követően csapatunk megkezdte munkáját a második epizód körül, melynek



témája a neoromantizmus volt, vagyis a magyar és amerikai népzene hatása a neoromantizmus zenéjére, Leo Weiner és Leonard Bernstein zeneszerzők révén. Miután csapatunk több tagja is megbetegedett, kénytelen voltam az össz feladatot magamra vállalni. Így egyszerre zenészként, pedagógusként, előadóként és audiovizuális szerkesztőként sikerült véglegesítenem a projektet. A második epizód az elsónél sikeresebbnek bizonyult, mindkettőt több mint 400-szor tekintették meg. Több alkalommal a tanórákon, Bosznia-Hercegovina és Szarajevó Kanton osz-

tálytermeiben játszották le őket, így projekttagjaink az itt élő fiatal generációkkal megismertethették a nemzeti kisebbséghez tartozók kultúráját. Jelenleg a harmadik epizódon dolgozunk, melynek témája A magyar néphagyomány vázlatai a művészeti zenében, a bemutatót pedig idén december elejére tervezzük. Az összes epizód megtekinthető a YouTube csatornán, Episodes of Cultural Emancipation néven.

*Timur Muratović  
Szabo Andrea fordítása*

# Epizode kulturne emancipacije

U jeku pandemije virusa Covid-19, u martu 2021. godine, kao tim od tri umjetnika i muzička pedagoga okupili smo se oko ideje edukativne emisije, koja bi promovisala muziku iz zemalja porijekla članova nacionalnih manjina u BiH.

Mi – Timur Muratović klarinetista, Ivan Perković klavirista i Silvana Jakupović-Bečei muzički pedagog i teoretičar – dolazimo na ideju pripreme emisije „Epizode kulturne emancipacije“ te projekt manager, Timur Muratović, odnosno ja, započinjem sa pisanjem projektnog prijedloga. Emisija je koncipirana kao spoj koncerta i predavanja, koje se odnosi na kompozitora, stil, period i formu muzičkih djela koje će se izvesti u koncertnom dijelu. Emisija se također zasniva na modelima „online/remote teaching-a“. Projektni prijedlog sam predao na javne pozive Ministarstva kulture i sporta Kantona Sarajevo i Federalnog ministarstva kulture i sporta. Nakon revizije od strane stručne komisije, projekat je dobio finansijsku podršku pomenutih ministarstava, te naš projektni tim započinje sa realizacijom istog. Zbog ograničene finansijske podrške, prvi projekat se fokusira na opštu edukaciju o muzici, formi i stilu i za to je kao najpogodniji izabran period romantizma, odnosno francuski kompozitor Camille Saint-Saëns i njegova Sonata za klarinet i klavir.

U prvoj epizodi fokus emisije nije bio toliko na kompozitoru, koliko smo htjeli slušaocima naučiti opštim muzičkim pojmo-

vima. U toku priprema prve epizode, apliciramo na još dva javna poziva, Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo i Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo, te na oba poziva dobijamo finansijsku podršku, s tim da je na drugom pozivu naš projekat dobio najviše bodova od svih prijedloga. U tome se finalizuje prva epizoda i uspješno emituje početkom 2022. godine.

Nakon toga, projektni tim se fokusira na drugu epizodu sa temom, neoromantizam i uticaj folklorne muzike Mađarske i Amerike na muziku neoromantizma, kroz kompozitore Leo Weinerja i Leonarda Bernsteina. Nakon bolesti ostalih članova tima, preuzeo sam na sebe sve projektne obaveze te kao muzičar, pedagog, predavač, audio-video montažer finalizujem projekt. Druga epizoda je doživjela još veći uspjeh u odnosu na prvu, a obje su do sada pregledane preko 400 puta. Mnogi pregledi su bili u toku nastave, u učionicama širom BiH i Kantona Sarajevo, i time se kultura zemalja iz kojih potiču članovi nacionalnih manjina, prezentovala mladim generacijama u BiH.

Trenutno je u fazi izrade i treća epizoda sa tematikom „Obrisi mađarske narodne tradicije u umjetničkoj muzici“, te premijeru očekujemo početkom decembra ove godine.

Sve epizode možete pogledati na YouTube stranici „Epizode kulturne emancipacije“.

*Timur Muratović*



# A kecskeméti balett Banja Lukában

2022. november 14-én a Szárnyalás című balettelőadást mutatták be a Szerb Köztársaság Banja Luka-i Nemzeti Színházában a kecskeméti City Balett és az Essencia együttes előadásában. A City Balett a Katona József Nemzeti Színházban működik. A látogatást Magyarország Kormánya, Vajdaság Képviselőháza és a Közép-európai Gazdaságfejlesztési Hálózat támogatta. A rendezvényen részt vett Őexcellenciája, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövete, Pósa Krisztián, Pásztor István, a Vajdasági Képviselőház elnöke és Nedeljko Čubrilović, a Szerb Köztársaság Nemzetgyűlésének elnöke, akik beszéddel fordultak a jelenlévőkhöz.

A Nemzeti Színház terme zsúfolásig megtelt, a közönség rendkívüli figyelemmel követte a balettelőadást, és teljes mértékben meggyőződött a balett-társulat művészeti vezetője, Barta Dóra asszony szavainak igazságáról, aki az előadást a helyi médiában a tradicionális magyar zene, valamint a kortárs tánc és balett sikeres ötvözeteként jellemezte, amelynek az élőben előadott zene különleges varázst ad. A közönség hosszan tartó tapssal jutalmazta a magyarországi művészeket. Ez az esemény és előadás különösen megérintette a Boszniai Szerb Köztársaságban élő magyar nemzetiséghez tartozók szívét, akiknek az előadás után lehetőségük nyílt arra, hogy elbeszélgessenek Pásztor Istvánnal és a magyarországi művészekkel.

Vesna Petrović-Popović  
Milivojević Irén fordítása



## Balet iz Kečkemeta u Banja Luci

Dana 14. novembra 2022. godine u Narodnom pozorištu Republike Srpske u Banja Luci je izvedena baletska predstava Obljetanje u izvođenju City baleta i Esencia orkestra iz Kečkemeta. City balet radi u okviru Narodnog pozorišta „Jožef Katona“. Gostovanje su podržali: Vlada Mađarske, Skupština AP Vojvodina i Srednjoevropska mreža za ekonomski razvoj, a događaju su prisustvovali Njegova ekselencija ambasador Mađarske u Bosni i Hercegovini gospodin Kristijan Poša, predsjednik Skupštine AP Vojvodina (Republika Srbija) gospodin Ištvan Pastor, predsjednik Narodne skupštine Republike Srpske gospodin Nedeljko Čubrilović, koji su se prigodnim govorom obratili prisutnima.

Publika koja je do posljednjeg mjesta ispunila salu Narodnog pozorišta je sa izrazitom pažnjom pratila baletsku predstavu i u punom smislu se uvjerila u istinitost riječi umjetničke direktorice City baleta gospođe Dore Barta koja je predstavu u ovdašnjim medijima predstavila kao „uspješan spoj tradicionalne mađarske muzike i savremenog plesa i baleta kojoj posebno draž daje muzika koja se izvodi uživo“, te je umjetnike iz Mađarske nagradila dugotrajnim aplauzom. Ovaj događaj i predstava posebno je dirnula srca pripadnika mađarske nacionalne manjine nastanjenih u Republici Srpskoj koji su nakon predstave imali priliku i zadovoljstvo da se druže sa uvažanim gostom gospodinom Ištvanom Pastorom i umjetnicima iz Mađarske.

Vesna Petrović-Popović

BANJA LUKA – Predsjednici Narodne skupštine Republike Srpske Nedeljko Čubrilović i Skupštine Autonome Pokrajine Vojvodine Ištvan Pastor istakli su u Banja Luci dobru dugogodišnju saradnju dva parlamenta, izrazivši nadu da će biti nastavljena. Čubrilović i Pastor održali su prošireni sastanak sa ambasadorom Mađarske u BiH Kristijanom Pošom, generalnim konzulom Srbije Milošem Vujićem, potpredsjednikom Vlade Srpske Antonom Kasipovićem, umjetničkim direktorom Kečkemet Siti Baleta Dorom Bartom, direktorom Srednjoevropske mreže za ekonomski razvoj (CED) Laslom Čikom i direktorom Narodnog pozorišta Srpske Dijanom Grbić.

Glas Srpski



BANJA LUKA – Nedeljko Čubrilović, a Szerb Köztársaság Nemzetgyűlésének elnöke és Pásztor István, Vajdaság Képviselőházának elnöke Banja Lukában kiemelte a két parlament közötti hosszú távú jó együttműködést, és reményét fejezte ki, hogy ez folytatódni fog. Čubrilović és Pásztor találkozott Pósa Krisztiánnal, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövetével, Miloš Vujić szerb főkonzullal, Anton Kasipovičtyal, a szerb kormány alelnökével, Barta Dórával, a kecskeméti City Balett művészeti vezetőjével, Csik Lászlóval, az Európai Gazdaságfejlesztési Hálózat (CED) igazgatójával, valamint Dijana Grbićtyel, a Szerb Nemzeti Színház igazgatójával.

Glas Srpski



## Tárgyak a múltból – régiségkiállítás

A sarajevói HUM Polgárok Egyesülete az 1848/49. évi március 15-i magyar forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából *Tárgyak a múltból* címmel régiségkiállítást szervezett a sarajevói Zsidó Hitközség helyiségeiben. Ezúton szeretnénk még egyszer köszönetet mondani a sarajevói Zsidó Hitközségnek e projekt megvalósításában nyújtott együttműködésükért és segítségükért. Az ünnepségen Pósa Krisztián úr, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövete alkalmi beszéddel szólt a nagyszámú vendéghez. Ezt követően megismertettük a vendégeket a kiállítás szerzőjével és a legfontosabb kiállított tárgyakkal. A kiállítás szerzője egyesületünk régi tagja, Dragan Mučibabić gyűjtő. A nagyszámú közönség régi magyar pénzerméket, magyar festők olajfestményeit, régi magyar könyveket, az Osztrák-Magyar Monarchia katonai képeslapjait, különféle dokumentumokat, régi filigrán ékszereket, valamint régi gumijátékokat tekinthetett meg. Dragan Mučibabić Bugojnóban él, és jelenleg Közép-Bosznia legnagyobb gyűjtője. Gyűjteményének sokfélesége miatt nehéz szűkebben meghatározni a kollekciónak jellegét, mivel a tárgyak különböző történelmi korszakból erednek (elsősorban a 19. és a 20. századból), és óriási etnológiai-történelmi értékkel bírnak. A gyűjtemény mintegy 30 000 tárgyat tartalmaz, és egy része állandó jelleggel megtekinthető a mostari Bosnaseum múzeumban. A gyűjtőnek eddig több mint húsz önálló és közös kiállítása volt, valamint fontos megemlíteni, hogy impozáns autentikus boszniai szőnyegyűjteménnyel is rendelkezik. Dragan szüneteltetése a régi és ritka tárgyak gyűjtése iránt harmincévnyi elhivatottság és aktív munka után is érezhető, gyűjteményének gazdagsága pedig olyan jelentős, hogy bármikor önálló tematikus kiállításoként is megállja helyét. Ezért rendszeresen kiállít nemzeti, vallási és nemzetközi ünnepek alkalmából. Szüneteltetése megnyilvánul a magyar származásához való nagy kötődésében is, ezért gyűjteményében kiemelt helyet foglalnak el a magyar örökséggel kapcsolatos tárgyak. A kiállítás nagy érdeklődést keltett minden egyes jelenlévőben, akik éber figyelemmel hallgatták a szerzőt, amint a kiállított tárgyak letétele és értékének részleteit ismertette. Újabb szép és érdekes barátkozásra volt lehetőségük a bosznia-hercegovinai magyaroknak ismerőseikkel és barátikkal az 1848/49. március 15-i magyar forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából.

Nina Mučibabić  
Szabo Andrea fordítása

## Predmeti prošlosti – izložba antikviteta

Povodom 15. marta, dana obilježavanja godišnjice mađarskog ustanka i borbe za slobodu 1848/49, Udruženje Mađara HUM Sarajevo organizovalo je svečanost i izložbu antikviteta, pod imenom „Predmeti prošlosti“, koja je održana u prostorijama Jevrejske opštine u Sarajevu. Ovom prilikom bi se željeli još jednom zahvaliti zajednici Jevreja u Sarajevu na saradnji i pomoći u realizaciji ovog projekta.

Na svečanosti se velikom broju gostiju, prigodnim govorom, obratio gospodin Kristijan Poša, ambasador Mađarske u BiH. Nakon toga smo goste upoznali sa autorom, kao i sa najvažnijim eksponatima, koji su ovom prilikom mogli vidjeti. Autor izložbe je dugogodišnji član HUM-a, kolekcionar Dragan Mučibabić. Na ovoj, veoma posjećenoj izložbi, posjetitelji su imali priliku da vide stari mađarski novac, ulja na platnu mađarskih slikara, stare mađarske knjige, vojne razglednice iz Austro-Ugarske Monarhije, dokumente, stari filigranski nakit, zatim stare gumene igračke itd.

Dragan Mučibabić živi u Bugojnu i trenutno je najveći kolekcionar u srednjoj Bosni. Zbog obima njegove kolekcije, teško je odrediti njegovu užu specijalnost, jer posjeduje predmete iz raznih historijskih razdoblja, uglavnom je to 19. i 20. stoljeće sa impresivno velikom količinom etnološko-historijskog potencijala. Zbirka sadrži oko 30 hiljada predmeta, a dio je izložen na stalnoj izložbenoj postavci u muzeju „Bosnaseum“ u Mostaru. Kolekcionar Dragan Mučibabić je do sada imao više od 20 samostalnih i zajedničkih izložbi i također je bitno spomenuti da posjeduje impresivnu privatnu zbirku autentičnih bosanskih ćilima. Strast za sakupljanjem starih i rijetkih predmeta, kod Dragana je jednako prisutna i nakon 30 godina posvećenosti i aktivnog djelovanja na tom polju, te je sadržaj njegove kolekcije tako bogat, da s lakoćom organizuje tematske izložbe, te ih redovno priređuje povodom državnih, vjerskih i međunarodnih praznika. Strast se očituje i u velikoj privrženosti njegovom mađarskom porijeklu i u njegovoj kolekciji posebno mjesto zauzimaju predmeti, koji su vezani za mađarsko nasljedstvo.

Izložba je izazvala veliko zanimanje svih prisutnih, koji su sa velikom pažnjom razgledali i slušali autora dok im je opisivao detalje o porijeklu i vrijednosti izloženih eksponata. Bila je to još jedno lijepo i veoma interesantno druženje Mađara i njihovih prijatelja, povodom 15. marta, dana obilježavanja godišnjice mađarskog ustanka i borbe za slobodu 1848/49. godine.

Nina Mučibabić

# Magyarnak lenni Boszniában

## Két szervezete is van az ott élő magyaroknak – A Banja Luka-i Magyar Szó egyesületben jártunk

Mindenki önmaga dönt arról, hogyan ápolja nemzeti öntudatát. Könnyű a dolguk azoknak, akik Magyarországon élnek, nehezebb azoknak, akik a tömbmagyarságban valahol az anyaország határain kívül, legnehezebb viszont azoknak, akik távol az anyaországtól, távol a tömbmagyarságtól próbálnak boldogulni. Mint például a boszniai magyaroknak.

Már a 12. században éltek e térségben magyarok, majd számuk az Osztrák–Magyar Monarchia alatt, amikor az első modern utak, vasútvonalak, bányák, fűrésztelepek és monumentális közigazgatási épületek építése mellett a modern adminisztráció és igazságszolgáltatás is kiépült, számuk több tízezerre duzzadt, az 1914-es adatok szerint Bosznia-Hercegovina területén 30 000 magyar élt és dolgozott. Majd jöttek a háborúk, a határmódosítások, és a boszniai magyarok száma folyamatosan csökkent. 1991-ben 893-an vallották magukat magyarnak, de a legutóbbi boszniai háború során is sokan elköltöztek innen.

Bosznia-Hercegovina törvénye 17 nemzeti kisebbséget ismer. Eszerint nemzeti kisebbségnek számítanak az albánok, a montenegróiak, az olaszok, a csehek, a zsidók, a macedónok, a németek és a lengyelek, a románok és a románok, az oroszok, az ukránok, a ruszinok, a szlovénok, a szlovákok, a törökök és természetesen mi, magyarok. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint, amely 2013-ban volt, és a végső adatokat 2015-ben közölték, a nemzeti kisebbségek és az egyéb nemzetiségűek, akiknek nincs kisebbségi státusuk, a 3,5 millió fős ország lakosságának mindössze 3,7 százalékát tette ki, ami összesen 130 000 fő.

Érdekes feljegyezni Bosznia nyelvi összetételét. A népszámlálás szerint a lakosság

52,9 százaléka bosnyákul beszél, 30,8 százaléka szerbül, 14,5 százaléka horvátul és 1,8 százaléka más nyelveken, így magyarul is.

Tehát Boszniában a nemzeti kisebbségek és egyéb nemzetiségek száma 130 000, a nemzeti kisebbségek és egyéb nyelveket beszélő emberek száma viszont 63 000. Ezek a számok is már elárulnak valamit.

Mielőtt Banja Lukába utaztam volna, ahol a boszniai magyarok egyik szervezete, a Magyar Szó működik, megpróbáltam megtudni, hány magyar él ma ebben az országban. Nem sikerült, hol ezret, ezeröttszázat emlegetnek, hol ennél jóval kevesebbet. Népszámlálási adat erről nincs, mert a magyarok itt csupán az egyéb (ostali) kategóriába tartoznak. Kénytelen voltam megállapítani, hogy kevesen vannak Bosznia-Hercegovinában.

Nagyon kevesen.

### IRÉN NAPI SZINTEN HASZNÁLJA ANYANYELVÉT

Banja Luka kaotikus város. Hatalmas a forgalom. Szándékosan nem kapcsolom be a GPS-t, és a járókelőktől kérdezem, hol van a város nemzeti kisebbségek egyesületeinek épülete, ahol többek között a Magyar Szó Polgári Egyesület is székel. Nem tudják, végül egy rendőr igazít útba.

– A Lazar cár utcában van, áthajt a kishídon, a következő körforgalomnál jobbra fordul, és ott megtalálja.

Egy önkiszolgáló előtt parkolok és felhívom Milivojević Irént, az egyesület elnökét. Jelzem, hogy megérkeztem. Elébe jön, hogy ne bolyongjak, mondja.

A parkolóval szemben, az utca túloldalán egy kétemeletes tömbház áll. Valamikor a hatvanas évek elején, vagy még korábban épülhetett. Ugyanilyeneket látni Újvidéken,

de Kishegyesen, Topolyán és szinte minden vajdasági városban, sőt faluban is. Alagorában, egy kávézó mögé szorítva található a Boszniai Szerb Köztársaság nemzeti kisebbségeinek Banja Luka-i székhelye. A bejárat felett, de bent is, egy nagy előcsarnok falán zászlók rajzai jelzik, mely kisebbségek otthona ez. Persze, hogy a magyar zászlót látom meg először. És az ukránt. Az orosz hiába keresem, nincsen, de itt van a montenegrói a cseh, az olasz, a zsidó, az északmacedón, a német, a lengyel, a szlovák, a szlovén és a kocsikerekes kék-zöld roma is. A csarnokból, ahol egy hatalmas asztal van székekkel, a falon pedig fényképkiallítás olaszországi fotókkal, néhány ajtó nyílik. Ott vannak az irodák. Az egyikben egy hölgy dolgozik, ő a székhely hivatalnok, mindenese. Irén a csarnok nagyszalához ültet, majd egy pillanatra eltűnik az egyik ajtó mögött, ahonnan kis idő múlva néhány nyomtatvánnyal tér vissza.

– Ezek a boszniai magyarok újságjai – teszi elébe őket. – Az Új Dobos című kétnyelvű folyóirat évente egyszer jelenik meg. Ebben beszámolunk mindazokról az eseményekről, amelyek fontosak voltak számunkra és a szarajevói Magyar Polgári Egyesület, a HUM számára, ugyanis közös kiadványról van szó. 2006 decemberében jelent meg az első száma, és 2007 márciusában, Szarajevóban, a szabadságharc évfordulóján mutattuk be. Az Új Dobost megelőzte a Dobos, amely 2005 januárjában jelent meg a HUM gondozásában. 2006 májusáig nyolc számot sikerült kiadniuk. Közösségünk nem tudná finanszírozni ezt a folyóiratot, mint ahogy a rendezvényeinket sem, támogatásokat kapunk, de támogat bennünket a Boszniai Szerb Köztársaság oktatásügyi és művelődési minisztériuma, a Banja Luka-i önkormányzat, továbbá különböző civil szervezetek.

– Ön hogy került ide? Mióta él Boszniában?

– Szerkilencszázhetvenhárom óta. Muzslyai születésű vagyok, de Nagybecskerekben éltünk. Leánykori nevem Kovács. Ide mentem férjhez. Férjem nemrég meghalt, de én maradok. Itt a házunk, a család, a gyerekek. Nagybecskerekhez már nem köt semmi, csak az emlékek. Szüleim meghaltak, a rokonok elköltöztek onnan, legtöbbjük Magyarországra. Még csak a bátyám él, időnként meglátogatom. Vegyész vagyok, a sörgyárban dolgoztam mérnöként 35





A Banja Luka-i és a sarajevói magyarok évente egyszer közös találkozót szerveznek

éven át. Onnan mentem nyugdíjba. Lehet, hogy még maradtam is volna, de megjelent egy pályázat, amelyben a Boszniai Szerb Köztársaság magyar nyelvű bírósági tolmácsot keresett, megpályáztam és lehetőséget kaptam arra, hogy dolgozzak. A pályázati bizottságban volt egy újvidéki tanár is. Bírósági tolmács vagyok, az egyetlen a Boszniai Szerb Köztársaságban, aki magyarul tud, így mindent, amit fordítani kell, nekem adnak, s ha magyarországi vendég érkezik, segíték a kommunikációban. Emellett vezetem az egyesületet. Mindennek köszönhetően napi szinten használom a magyar nyelvet, és örülök is annak, hogy így alakult a sorsom.

## VISSZAFORDÍTHATATLAN FOLYAMAT

Irén valóban szépen beszél magyarul. Több mint egyórás beszélgetésünk során egyetlen szerb szót sem ejtett ki, egyetlenegyszer sem kereste a magyar kifejezést.

– Minden itt élő magyar ilyen jól beszél az anyanyelvét?

– Sajnos nem. Az idősebbek, akik még ápolták nyelvüket, törődtek magyarságukkal, elhaltak. A fiatalabbak már ezzel ke-

vésbé törődnek, a legfiatalabbak pedig még kevésbé. A Vajdaságból és a Drávaszögből élnek itt magyarok, tartják az otthoniakkal a kapcsolatot, de ez nem elég. Eljárogatnak az egyesület rendezvényeire is, a mintegy 70 magyarból 20–25 az aktív, de közülük is többen makogva beszélnek anyanyelvüket. Akik még tudnak, írnak a folyóiratunkba, de van, aki szerbül írja meg szövegét. Ezeket lefordítjuk, mert kétnyelvű az Új Dobos. Nekem egy fiam és egy lányom van. Fiam három éve Németországban él és dolgozik, lányom itt él, a Banja Luka-i kórházban dolgozik. Két unokám van a lányomtól, Mária és Pál. Magyar nevük van, amit nem mondhatok el a többi magyar származású gyerekről. Unokáim gyengén ugyan, de tudnak magyarul. Mások nem. Otthon nem beszélnek magyarul, de arra sincs lehetőségük, hogy tanulják anyanyelvüket. Nagyon sokat segített rajtunk a magyarországi Petőfi Sándor Program, de már két éve megszűnt a koronavírus miatt. Utoljára Fekete Tamás volt nálunk Feketicsről. A program keretében nyelvtanfolyamok is voltak, amelyeken húszan-harmincan vettek részt, sőt még szerbek is. Ők többnyire a magyar állampolgárság megszerzése miatt tanultak magyarul,

de volt közöttük olyan is, aki kihívásnak tartotta nyelvünk elsajátítását.

– Itt, az egyesület helyiségeiben találkoznak, vagy van a városban más hely is, ahol összejöhetnek?

– Csütörtökönként találkozunk itt, máshol nem. Tartjuk ugyan a kapcsolatot egymással, van Viber csoportunk is, de ez minden. Úgy látom, hogy nincs igényük az embereknek arra, hogy törődjenek anyanyelvükkel, kultúrájukkal. Évente egyszer tartjuk meg a nemzeti kisebbségek szemléjét, amelyre vajdasági egyesületeket is meghívunk Óbecséről, Nagybecskerekéről, Muzslyáról. Mondják is szerb ismerőseim, hogy amikor a magyarok jönnek ezekre a rendezvényekre, mindig vidám a hangulat. Minket nemigen hívnak a Vajdaságba, és nem is szervezünk kirándulásokat oda. Amióta elnök vagyok, egyszer voltunk Szabadkán. Nem tudom, hogy meddig tudunk még ellenállni az asszimilációnak, meddig létezik még szervezetünk. Hasonló helyzetben van a sarajevói egyesület is. Az itt élő többi nemzeti kisebbség már teljesen beolvadt, már szinte senki sem beszél anyanyelvét, nekik ilyen folyóiratuk sincs, időnként adnak ki egy-egy közlönyt. Azon fardozok még néhány szorgalmas társammal, hogy minél később jussunk mi, magyarok is erre a sorsra.

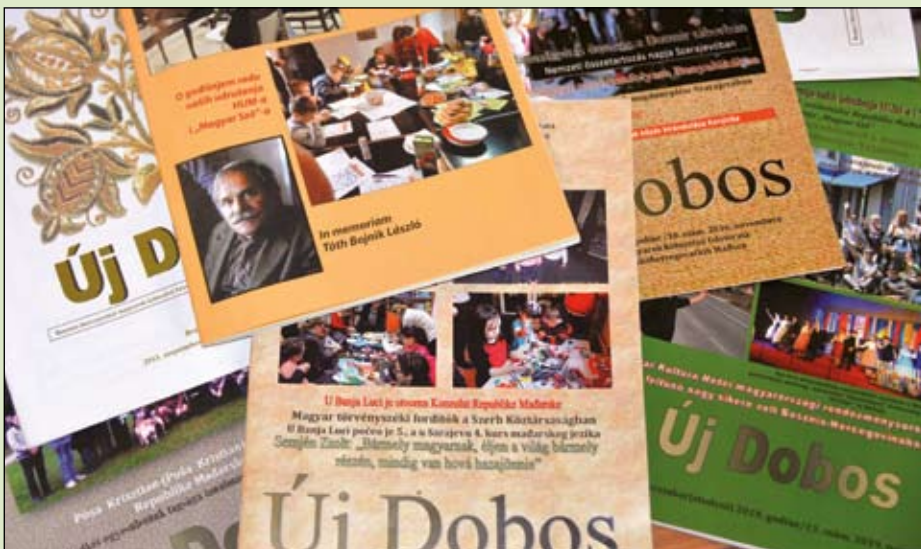
Vegyes érzelmekkel köszönök el Iréntől. Sok sikert és kitartást kívánok neki, azt, hogy még sokáig éljen a Magyar Szó Boszniában, ugyanakkor látom, tudom, hogy mi lesz a sorsa a magyar szónak. Azt hiszem, a folyamat visszafordíthatatlan.

Itt, szűkebb pátriánkban még nem sújtott le ránk olyan mértékben az asszimiláció, mint a boszniai magyarokra. Számunkra, gyerekeink, unokáink számára még van remény.

De vajon meddig?

Németh Zoltán

Megjelent az újvidéki Magyar Szó napilap 2022. május 23-i számában



# Gyerekprogramok Szarajevóban – ahol a felnőttek is nagyon jól érzik magukat

A HUM Magyar Polgárok Egyesületének alapállásait a magyar nyelvoktatás és a gyerekprogramok megszervezése képezik, melyek megvalósításában eddig nagyon sokat segítettek a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasai. A magyar identitás kialakítása már a gyermekkorban alapfontosságú, ennek felelőssége pedig rajtunk, felnőtteken áll. Éppen ezért próbálunk minél kedvezőbb, interaktívabb gyerekprogramokkal szolgálni a legkisebbeknek. A 2022/2023-as évben a Nemzetpolitikai Államtitkárság Kőrösi Csona Sándor Programjának egyik ösztöndíjasa Váradi Tünde: ő a bosznia-hercegovinai magyar diaszpóra képviselője. Váradi Tünde többéves pedagógusi munkatapasztalattal rendelkezik, így szinte minden egyes rendezvény remekül átgondolt és jól megtervezett.

Gyerekprogramjaink általában mindig valamilyen keretet kapnak: ünnephez, évszakhoz vagy néphagyományhoz kötődnek. Most szeretnék az olvasónak egy kis betekintést adni arról, hogyan is néz ki egy-egy összejövetelünk a HUM Magyar Polgárok Egyesületében, amikor a hangsúly az oktatói-nevelői munkán van.

2022-ből három gyerekprogramot emelnék ki, de valójában mindegyikre szívesen emlékezünk vissza. Az alap gondolat mindig az, hogy rendezvényünk játékos legyen, a helyi és a magyar gyerekek egyformán jól érezzék magukat rajta.

Márciusban a tavaszt, valamint a március 15-i szabadságharc és forradalom történelmi eseményeit kapcsoltuk össze.



A kishuszárok és a kisleányok nemzeti színnű virágokat készítettek nagyon egyszerű alapanyagokból. Tojástartókat festettünk zöldre – ez volt az alap, ebbe fehérre mázolt pálcikát szúrtunk bele, és végül piros tulipánokat ragasztottunk rá. Az 1848. március 15-én történeteket alkotás közben mondtuk el a gyerekeknek mese formában. Sokkal fogékonyabbak, és többet is kérdeznek, ha szabadabban adjuk át nekik a magyarokról szóló történelmi eseményeket.

Októberben az Ősz Petőfi Sándorral volt a témánk. Mivel jövőre lesz Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója, az Itt van az ős, itt van újra... című verset választottuk a színes évszak hangulatához.

Ezúttal nemcsak a magyar irodalomba kóstoltunk bele, hanem a gyerekprogram végén a finom gesztenyepürébe is.

Novemberben immár ünnepi hangulatú közösségi szoba fogadta a HUM Magyar Polgárok Egyesületének tagjait és barátait a szarajevói HUM Magyar Házban. Egy kedves, nyolc kérdésből álló mézeskalácskvízzel hangolódtunk a délutánra: megtudtuk, hogy például mióta készítenek mézeskalácsot, mi a mézesbáb, vagy mit jelent a ramflizás. Ezután mézeskalácsmasszából gyerekek és felnőttek egyaránt csodákat alkottak. Mindenki saját elképzelése szerint készítette el és díszítette ki a mézeskalács figuráját. Jó volt látni a vidám arcokat, az örömteli alkotás folyamatát. Később a szoba varázslatos illatát a gőzölgő bosnyák kávé tetőzte, melyet Hadžikadunić Esztella készített el nekünk. Kávégzatás mellett a többi között arról is beszélgettünk, ki hogyan készül az ünnepekre, milyen ételek kerülnek az asztalra, milyen szokások vannak a családban... Estig tartó programunkon mindenki jól érezte magát a legkisebbtől a legidősebb tagunkig.

Őszintén reméljük, hogy 2023-ban is hasonló szép, tartalmas programjaink lesznek Szarajevóban.

A HUM Magyar Polgárok Egyesületének gyerekprogramjai a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság, Bethlen Gábor Alap támogatásával valósultak meg.

Váradi Tünde  
Váradi Tünde felvételei



# Radionice za djecu u Sarajevu, gdje se i odrasli dobro zabavljaju

Glavni oslonac Mađarskog udruženja građana HUM je učenje mađarskog jezika i organizacija radionica za djecu u čijoj realizaciji su, do sada, mnogo pridonijeli stipendisti Petefi Šandor programa. Formiranje mađarskog identiteta je, već u djetinjstvu, od fundamentalnog značaja. Odgovornost za to leži u nama, odraslima. Upravo zbog toga se trudimo, da najmlađima pružimo što zanimljivije i što interaktivnije radionice. U 2022/2023. godini, jedna od stipendista programa Državnog sekretarijata Korosi Čoma Šandor je Varadi Tunde. Ona je predstavnik mađarske dijaspore u Bosni i Hercegovini. Varadi Tunde ima višegodišnje radno iskustvo u prosveti, te je svaki događaj dobro osmišljen i isplaniran.

Naše radionice za djecu su uvijek tematski povezane sa praznicima, godišnjim dobima ili narodnom tradicijom. Sada bih, čitateljima, željela dati mali uvid u to kako izgledaju naši susreti u Mađarskom udruženju građana HUM kada je akcenat na odgojno-obrazovnom radu.

Izdvojila bih tri radionice za djecu iz 2022. godine, ali ćemo se svih radionica rado sjećati. Osnovna ideja je uvijek ista, a to je da radionica bude razigrana, da se i mađarska i bosansko-hercegovačka djeca lijepo osjećaju.

U martu smo povezali proljeće i historijske događaje martovske revolucije i borbe za slobodu. Mali konjanici i djevojčice su izrađivali cvijeće u nacionalnim bojama od veoma jednostavnih materijala. Školjke za jaja smo ofarbali zelenom bojom, što je



bila osnova. U to smo zabolili štapiće ofarbane u bijelo i na kraju smo zalijepili crvene tulipane. Historiju događaja 15-to martovske revolucije i borbe za slobodu smo, za vrijeme kreativnog rada, ispričali djeci u formi priče. Djeca imaju bolja zapažanja i postavljaju više pitanja ukoliko im historijske događaje o Mađarima predstavimo na opušten i zanimljiv način.

Jesen sa Petefi Šandorom nam je bila oktobarska tema. Budući da će sljedeće godine biti 200 godina od rođenja Petefi Šandora, za atmosferu šarolikog godišnjeg doba odabrali smo njegovu pjesmu „Evo jeseni, evo ga opet“. Ovog puta nismo degustirali samo



mađarsku književnost, već i ukusni kesten pire na kraju radionice za djecu.

U novembru, prostorije Mađarskog udruženja građana HUM, su u prazničnoj atmosferi dočekale svoje članove i prijatelje. Druženje smo započeli sa kratkim i slatkim kvizom o medenjancima. Saznali smo, na primjer, od kada se prave medenjaci, šta su medene lutke i šta znači cifranje. Nakon toga su i djeca i odrasli, podjednako, uživali u izradi medenjaka. Svako je pravio i ukrašavao medenjake po svojoj zamisli. Bilo je lijepo vidjeti sva ta sretna lica i proces radosnog stvaranja. Kasnije je magična aroma prave bosanske kafe, koju nam je ispekla Estela Hadžikadunić, ispunila prostoriju. Uz ispijanje kafe razgovarali smo o tome kako se spremamo za nadolazeće praznike, šta će se sve naći na prazničnom stolu, koji su običaji u porodici... Svi, od najmlađeg do najstarijeg člana, su se dobro zabavili na druženju koje je trajalo do večeri.

Iskreno se nadamo da ćemo u 2023. godine imati slično lijepa i sadržajna druženja u Sarajevu.

Dečiji program Sarajevskog udruženja Mađara HUM se obistinilo uz pomoć Državnog sekretarijata ministarstva za nacionalnu politiku, Fondacija Bethlen Gabor.

Varadi Tunde

Fotografije: Varadi Tunde  
Prevela: Estela Hadžikadunić



# Öröm, ha elhangzik egy mondóka

## Ismerik-e anyanyelvüket a Boszniában élő magyar gyerekek?

Még a koronajárvány előtt, a magyarországi Petőfi Sándor Program keretében, a Bosznia-Hercegovinában élő magyarokkal a szenttamási Bezzeg Gyula fiatal ösztöndíjas foglalkozott. Tőle a következő levelet kaptam válaszként arra a kérdésemre, hogy mit tapasztalt munkája során:

„Banja Lukában egy nagyon befogadó közösségre találtam. Szarajevóból hetente utaztam fel és két napot tartózkodtam ott, hogy megtarthassam a magyarórákat. Ezenfelül hétfőként is ott voltam, amikor egyéb rendezvényeket szervezett a Magyar Szó egyesület, amelyeken nem csak az óráimat látogató »diákok« vettek részt, hanem hozzátartozóik, gyerekeik is. Ezek az ünnepek mindig tömegesek voltak, legyen szó karácsonyi ünnepekről, az 56-os forradalom megemlékezéséről vagy akár egy hétköznapi tematikus, közösségépítő találkozóról. Milivojević Irén, az egyesület elnök asszonya mindig lelkesen és fáradságot nem ismerve szervezte ezeket a programokat. Felemelő volt látni, ahogy a Banja Luka-i gyerekek érdeklődéssel csatlakoztak minden aktivitáshoz, legyen szó kézműveskedésről, népi gyermekjátékokról vagy mondókákról. A gyerekek nem tudtak magyarul, ők már 3-4. generációs »magyarok«, a szüleik sem tudtak már nagyon. Pont ezért volt nagy öröm, amikor elhangzott egy-egy könnyebb mondóka magyarul.”

Szabó Nóra ugyan Maradékon ténykedett a Petőfi Program jóvoltából, de időnként eljárt Banja Lukába és Szarajevóba is.

„Nekem a kézművesfoglalkozásokon volt alkalmam érezni, mennyire tudnak a gyerekek anyanyelvükön. Valamennyi gyermeknél inkább lelkesedést éreztem, mint tényleges magyar tudást.”

Banja Lukában, a Magyar Szó egyesület, pontosabban a nemzeti kisebbségek közös székháza előtt várakozunk Milivojević Irénnel, ahol két szülővel beszélte meg a találkozót. Persze, gyerekeikkel együtt fognak érkezni. Miközben várunk, elmondja, hogy ne számítsak csodára.



**Nikola már a harmadik zongoraóra után közönség előtt lépett fel**

anyanyelvápolás céljából, hanem abból az igényből, hogy a háborús években segítsenek egymáson az ott élő honfitársaink. A háború után művelődési egyesületként működtek tovább a mai napig. Szoros kapcsolatunk van velük, de elmondhatom, hogy ami a magyar nyelvtudást illeti a gyerekek körében, ott sem jobb a helyzet, mint nálunk, Banja Lukában.

Közben megérkeznek beszélgetőtársaim. Otašević Ágnes és két gyermekét, a kilenc és fél éves Kseniját és a hét és fél éves Nikolát, valamint Svetlana Ticát mutatja be Irén.

Lányom, Emilija sajnos nem tudott eljönni – kér elnézést Svetlana. – Osztálykirándulásra készül. Tizenöt éves, most fejezte be az általános iskolát. Azt elmondhatom, hogy Ilokáról érkeztem ide még 2000-ben. Akkor még nem született meg Emilija. Szüleim Satrincán éltek, én Vrdnikről költöztem Banja Lukába. Már szüleim sem járhattak magyar iskolába, én tőlük és az utcán, a magyar gyerekektől tanultam meg anyanyelvem. Magam is nehezen beszélem, meg gátlásom is van, nemigen merek megszólalni magyarul, lányom pedig nem is tud. Szégyellem, hogy kiskorától nem tanítottam meg legalább az alapvető dolgokra. Időnként megkérdezi, hogy magyarul egyik másik tárgyat hogyan nevezik, a napokban pedig arra kért, mondjak neki néhány káromkodást magyarul. Hát, nemigen jutott eszembe



**Ksenija tavaly és az idén rangos versenyeken remekelt**

Az itt élő idősebb emberek még tudtak magyarul, ápolták is anyanyelvüket, de gyerekeik már kevésbé, unokáik pedig már nemigen tudtak kitől tanulni, a nagymamák, nagytaták közül sokan meghaltak, de egyre ritkultak a kapcsolatok az otthoni rokonokkal is, egyre ritkábban találkoztak, úgyhogy lassan kikopott a magyar nyelv a boszniai magyarokból. Legtöbbször a Vajdaságból érkeztünk, sok-sok évvel ezelőtt. Ide házasodtunk, itt kaptunk munkát. Valamennyien vegyes házasságot kötöttünk, az iskolákban nem volt és most sincs anyanyelvápolás, egymásról sokszor nem is tudtunk, ha tudtunk is, ritkán találkoztunk. Egyesületünk sem volt mindig, 2003-ban alapítottuk a Magyar Szót. Szarajevóban a HUM Magyar Polgárok Egyesülete még a múlt század kilencvenes éveiben alakult, de nem művelődés,



**Az idei Mini Paganini versenyről aranyéremmel tért haza Belgrádból**

# magyarul

egy-két, úgymond szokványos káromkodáson kívül semmi, pedig tudom, hogy a magyar nyelv bővelkedik ebben.

Irén elmondja, hogy Svetlana és Emilija is nagyon aktívak az egyesületben, különösen a magyar népszokások érdeklik őket, sőt Svetlana az Új Dobos folyóiratban, amelyet ez a közösség ad ki, a nyolcvanas évek magyar lakodalmaidról írt egy cikket, amelyen ő maga is, még gyerekként részt vett.

Az elnök asszony azt mondta, hogy ne számítsak csodára a beszélgetősorozásról a magyar nyelvhasználattal kapcsolatban, állam mégis majdnem leesett, amikor Otašević (Lackó) Ágnes megszólalt, tökéletes, választékos magyarsággal. Odahaza tiszta magyar közösségben sem hallok sokszor ilyen szép beszédet.

Tizenhat évvel ezelőtt költözött a boszniai Szerb Köztársaság fővárosába.

Zentáról.

– Kétezer-hatban jöttem Banja Lukába, a zeneakadémiára. Férjem belgrádi, ő is az akadémián tanult, itt ismerkedtünk meg. Befejeztük tanulmányainkat és itt maradtunk, ő az akadémián tanít, én pedig a zenei középiskolában. Mindketten hegedűt. A gyerekek már itt születtek. Gyakran jártunk Zentára. Ksenija otthon a nagymamától is tanult magyarul, de az utcán is. A gyerekek hozzá magyarul szóltak, ő szerbül beszélt, de megértették egymást. Láttam, hogy nagyon kevés hiányzik ah-

hoz, hogy lányom is megszólaljon magyarul, de sohasem maradtunk addig, hogy ez meg is történjen. Amíg élt anyám, és amíg nem született meg Nikola, napi szinten használtuk anyanyelvünket. Naponta beszélgettünk anyámmal, és otthon is egymással magyarul. Miután elhunyt édesanyám és megszületett Nikola, azóta csak szerbül szólunk egymáshoz. Pedig Ksenija sokszor kéri, hogy magyarul is beszéljek hozzá, de ritkán teszem, tudja, a folytonos rohanás, egész nap nincs együtt a család, esténként pedig, hogy mindannyian megértjük egymást, szerbül beszélgettünk.

Ksenijáról el kell mondani, hogy ő is hegedűl. Zeneiskolába jár és tavaly, de még inkább az idén kimagasló eredményeket ért el. Korosztályában köztársasági szinten volt első, a belgrádi Mini Paganini versenyen is remekelt, a bijeljaini nemzetközi versenyen is első lett, valamint az iskolai versenyen is megszerezte az elérhető legtöbb pontot. Ágnes büszkén közölte azt is, hogy a kislányát meghívták Belgrádba a Kolaracra, hogy május 28-án vendégként szerepeljen Stefan Milenković hegedűművész fellépésén.

Megkérdézem tőle, szereti-e az iskolát. Szerbül válaszol.

– Igen, szeretem. Huszonnégyen voltunk az osztályban, most huszonketten vagyunk. Szerbül beszélgetünk egymással, de nem is tudnék másképpen. Nem hiszem, hogy tudják, hogy anyukám magyar.

– Mondjál néhány magyar szót.

Hallgat. Gondolkodik. Ágnes biztatja, majd én segítek neki.

– Hogyan mondják magyarul azt, hogy majka?

- Anya.
- És azt, hogy brat?
- Ne znam.
- Azt, hogy otac?
- Apa.

Szépén, tisztán ejti ki az anya és az apa szavakat, úgy, ahogy azt magyarul kell.

Nikolához fordulok. Ő első osztályba jár. Gyorsan elmondja, hogy ők huszonnégyen vannak, meg hogy zongorázní tanul. Anyja hozzáteszi, hogy a fiú is tehetséges.

– Kako se kaže klavir na mađarskom?

– Ne znam – hajtja le a fejét.

Őt nem érdekli a magyartanulás. Próbalákoztam vele, de azt válaszolta, hogy az neki unalmas. Talán, ha nagyobb lesz.

Talán.

Addig is, ez a kis közösség, amely időnként a Banja Luka-i kisebbségek székházában találkozik, megpróbálja – ha másképpen nem is –, legalább a magyar népszokások által megőrizni azt a kis lángot, ami még pislákol bennük, köszönhetően Milivojević Irén lelkes munkájának.

– Annyit még hozzáfűznék – mondja az elnök asszony –, hogy óriási segítség volna, ha ismét kapnánk egy ösztöndíjast a Petőfi Program keretében. Mert a korona miatt minden leállt, még a vajdasági egyesületekkel a kapcsolatok is elhalványultak, valahogy elkényelmesedtek az emberek. Pedig nagy szükség lenne rájuk, a közös találkozókra, a barátkozásra, beszélgetésre. Nem szeretném, ha úgy járnánk, mint a többi nemzeti kisebbség Bosznia-Hercegovinában, akik már egy szót sem tudnak ki-ejteni anyanyelvükön. Szerintem számunkra még van remény a fennmaradásra.

Németh Zoltán

Megjelent az újvidéki Magyar Szó napilapban



Együtt az Otašević család



Svetlana és Emilija

# Folyóiratunk új számának szerkesztése

Minden év októberében, pontosabban 21-étől 26-áig szülővárosomba, Nagybecskerekre megyek szüleim halálának évfordulójára, ami 24-én van. Ugyanazon a napon, de nem ugyanabban az évben hunytak el. Azt mondják, hogy szeretteink nem halnak meg mindaddig, amíg a szívünkben őrizzük emléküket. Vajdasági látogatásom második oka egy baráti és egyben munkalátogatás volt, folyóiratunk új számának elkészítése kapcsán.

Bordás Győző íróval, a Forum kiadóhoz egykori igazgatójával, valamint a Buzás házaspárral – Mártával és Mihállyal – találkoztam. Ők ugyanis az Új Dobos szerkesztését, lektorálását, korrigálását és nyomdai előkészítését végzik, de ismertek az újságírás terén is. A Forum étteremben találkoztunk. Elsősorban az érdekelt, hogy a korábbi évekhez hasonlóan, segítséget nyújtani-e kétnyelvű folyóiratunk 16. számának szerkesztésében. A folyóiratot a sarajevói magyar egyesülettel közösen adjuk ki Bosznia-Hercegovinában az anyanyelv megőrzése céljával. Egyedülálló és sikeres újságról van szó. Nagy örömmel elfogadták a kérésemet, ami egy újabb kiadványt jelent kedvenc újságunkból. A kellemes beszélgetés végén megkértem, hogy továbbítsam üdvözlőlevelet és jókívánásaikat mindkét egyesület tagjainak. Hálaomat köszönettel fejeztem ki mindannyiunk nevében az önzetlen segítségükért a bosznia-hercegovinai magyar nemzeti kisebbség anyanyelve megőrzésén végzett munkájukért.

*Milivojević Irén*



# Uređivanje novog broja našeg časopisa

Svake godine krajem oktobra, tačnije od 21. do 26. obično boravim u mom rodnom gradu, Velikom Bečkereku. Ovi dani su za mene veoma značajni: posvećeni su godišnjicama smrti mojih roditelja. Oboje su umrli 24. oktobra, istog datuma, ali ne iste godine. Kaže se da naši najmiliji nikada ne umiru u našim srcima sve dok mislimo na njih. Oni u nama i dalje žive.

Drugi razlog moje posjete Vojvodini je prijateljska i radna posjeta našim dragim saradnicima na uređivanju novog broja časopisa „Új Dobos – Novi Doboš“: piscem Đezem Bordašom, nekadašnjim direktorom Izdavačke kuće „Forum“, bračnim parom Martom i Mihaljem Buzašem, poznatim lektorima i priznatim osobama u oblasti novinarstva i izdavaštva. Sastali smo se u restoranu „Forum“, gde sam ih pozvala sa plemenitim ciljem, i zamolim ih da nam pomognu kao i prethodnih godina u uređivanju 16. broja našeg dvojezičnog časopisa, koju radimo sa mađarskim udruženjem „HUM“ iz Sarajeva. Ove novine su jedinstvene u BiH u sferi nacionalnih manjina i cilj im je očuvanje maternjeg jezika.

Na moje veliko zadovoljstvo prihvatili su moju molbu, te sam još na sastanku zaključila da ćemo ostvariti cilj, i ove godine ponovo objaviti naše omiljene novine. Na kraju ugodnog i uspješnog razgovora zamolili su me da prenesem njihove tople pozdrave i najlepše želje za članove oba udruženja. Zahvalila sam u ime oba udruženja i u moje lično ime, za njihovu nesebičnu pomoć u očuvanju našeg maternjeg jezika.

*Iren Milivojević*



## Turczi István Banja Luka-i díja

Turczi István (Budapest, 1957) magyar költő az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1983-ban magyar–angol–finn-ugor szakos diplomát, 1988-ban egyetemi doktori fokozatot szerzett. A Parnasszus irodalmi folyóirat alapítója és főszerkesztője, a Magyar PEN Klub főtitkára. Munkásságát eddig 21 verseskötet, 7 regény és 11 dráma fémjelzi.

Legfontosabb kitüntetései: József Attila-díj, World Academy of Arts and Culture tiszteletbeli irodalmi doktora, Prima primissima díj, Magyar Érdemrend lovagkeresztje és Otvorena knjiga – a Boszniai Szerb Köztársaság Nemzetközi Irodalmi Nagydíja, Banja Luka (2022).

## Pesnička nagrada za Ištvana Turcija

Mađarski pesnik, prevodioc Ištvan Turci (Budimpešta, 1957.) je diplomirao na Mađarsko-englesko-finskoj katedri Univerziteta Eötvös Loránd gde je i doktorirao. Osnivač je i glavni urednik literarnog časopisa Parnasuš (Parnasszus) te generalni sekreta PEN kluba Mađarske. Do sada je objavio 21 zbirku poezije, 7 romana, te 11 drama i igrokaza.

Od dobivenih nagrada ističu se: Nagrada Atila Jožef, Počasni doktor literature World Academy of Arts and Culture, Nagrada Prima primissima, Orden Mađarske oficirski krst i Otvorena knjiga – međunarodna nagrada Republike Srpske za životno delo na polju književnosti (2022).



# Térképek, legendák

(Izrael földjén)

Először a szorongás,  
turistajegyhez szoktatott, civil képzeletem  
rettentő hírek  
martaléka. Figyelem lélegzet-visszafojtva,  
hol az a szempár,  
mely tőlünk kéri számon népe sorsát,  
kinek villan kezében  
a fegyver, amikor robban egy „megszentelt”  
bomba?

Gépünk leszállt;  
taps és megkönnyebbülés. Arcunk európa-  
fehéren fénylett a  
motorzajtól szűkülő tel-avivi est  
neonfolyosói közt...  
Vártak minket, persze, töredezett tekintetű,  
régi barátok,  
és kíváncsiságuk pórázára kötve baráti  
idegenek.

Azóta két hét telt el;  
„véget ért az évezrednyi vonulás az  
álmatlanságban”.  
Királyok, rabbik, karavánok meneteltek  
húnyt szemem mögött,  
sorsok mozdultak bennem, hangok  
követtek, összegyűlt  
szavaimat forró, keleti szél sikálta fehérre.

Minden megtörtént:  
térképek, legendák ösvényein kúszik az  
Idő felém,  
ez itt a Kezdet Földje, halál és születés hajléka,  
körös-körül a teremtés szétszórt titkai.  
Mennyi kő,  
és káprázó meztelenség, por-lakoma,  
szilíciumhajnalok!

Az tudja csak,  
kit néhanap meglátogat a fény, a reszketés és a szomj,  
kire napfény korbácsa Izrael földjén  
negyvenet csapott,  
kinek anyag-száján nyomot hagy  
vízcseppek lázas lüktetése,  
az tudja csak, miért átokszerű az  
alkonyat...

Végül a nyirkos homály;  
végtelen imatekercsét az est kibontja.  
Átélem újra,  
miként mar belém a sejtés, viperaként  
hozzám dörgölőzik,  
testemre kúszik és lassan átkarol. Mire  
fölbredek, már késő:  
szívemben megfejtetten, ősi jelek, s a  
véraláfutásos csend  
Isten mérgét oltotta belém.

# Geografske karte, legende

(Na tlu Izraela)

Prvo strepnja,  
moja na turističku kartu naviknuta građanska  
maša je žrtva  
užasnih vesti. Dah zaustavivši tražio sam, gde  
su te oči  
koje za sudbu naroda nas pozivaju, oružje u  
čijoj ruci  
sevne, kad će jedna „posvećena“ bomba  
eksplozirati?

Avion se spustio;  
aplauz i olakšanje. Naša lica su između  
neonskih koridora  
od buke prestravljene telavivske noći  
evropsko-belo sjala...  
Čekali su nas, naravno, stari prijatelji  
izlomljenih pogleda  
i na pozdrav znatiželje vezani prijateljski  
nastrojeni stranci.

Dve nedelje su prošle;  
„milenijumsko kretanje u besanici se  
završilo“.  
Iza mojih zatvorenih očiju su kraljevi, rabini,  
karavane prolazile,  
u meni sudbe se pokrenule, glasovi me pratili,  
moje nagomilane  
reči na belo vruć, istočni vetar je ribao.

Sve se dogodilo:  
prema meni Vreme na stazama geografskih  
karata, legendi puzi,  
to tu je Zemlja Početka, dom smrti i rađanja,  
svuda okolo razbacane tajne stvaranja.  
Koliko stena i  
zaslepljujuća golotinja, gozba prašine, zore  
silicija!

Samo taj zna,  
koga prvi put u svetlost, drhtaj i žeđ posećuje,  
na koga je na tlu Izraela bič sunca četrdeset  
puta udario,  
na čijim glinenim ustima vruće kucanje kapi  
vođe trag ostavlja,  
samo taj zna, suton boju prokletstva zašto  
ima...

Na kraju vlažna tama;  
veće beskonačnu rolnu molitve oltara.  
Ponovo preživljavam,  
kako me slutnja ujeda, poput guje se  
približava, na telo mi  
puzi i polako me obgrli. Dok se probudim,  
već je kasno;  
u srcu mom su nedokučivi, drevni znaci a  
krvava tišina  
u mene je bes Gospoda usadila.

## Népdal

Gondolj el valamit, ami jólesik. Mondd:  
asszonyod fürdik a  
tóban. Ismételd meg: fürdik a tóban.  
Illessz hozzá tájat:  
opálos, tagolatlan derengésből szódd  
újra alakját. Bíz  
magad a csöndre, és nagyon figyelj.  
Láthatod: ahogy  
hosszú vizes haját előre-hátra dobja,  
megremeg a föld. Szél  
fésüli, víz a tükre. Meghitt füvek  
beillatozzák. Fenyők  
vigyázzák méltóságát. Felhők  
utánozzák mozdulatait.  
Madárraj dicséri, miközben  
pillantásod aranypora  
messziről hull rá. Az est csak egy  
borzongás szemhéjad  
alatt. Csípőt, hasat, kebleket végtelen  
megtérések helyeit  
világítja be a túlevelekből aláhulló  
nedves fény. Kitartó  
szitakötők surrannak bőre és emléke közé.  
Tedd meghitté:  
kezedben lebbenjen rétpuhaágú  
törülköző. Már kész a  
rajz; ujjaid, e fázékony madarak,  
hozzárepülhetnek végre,  
mielőtt elfödi előled a gyorsan leszálló éj-  
paraván.

## Két perc gyűlölet

Villanófény, óra indul.  
Arcizom se rezdül;  
allűrmentes koncentráció.  
Betartani a játékszabályt.  
Az üldözés célja az üldözés.  
A kíntás célja a kíntás.  
Egy a cél, s a célkereszt.  
A mozdulat a szándékra  
merőleges.  
A tekintet is aláaknázva.  
Itt te nem lehetsz  
szőke és kék szemű.  
Ép a múltad, más a logikád,  
öntörvényeid szerint élsz  
és gondolkozol,  
tehát átmenetileg  
bevégeztetett.  
A kör  
az esetek többségében  
bezárul.  
Menekülésed útját elzárja  
a bomló lelkiismeret.  
Elkárhozni kellene.  
El, nagyon messzire.  
A bűn,  
ó,  
hogyan összezsugorítja a szívet.

## Narodna pesma

Zamisli nešto što ti uistinu prija. Reci: moja  
žena u jezeru se  
kupa. Ponovi: u jezeru se kupa. Uz to i  
pejzaž podesi;  
njen lik ponovo iz bistrog, neraščlanjenog  
svitanja sazdaj.  
Predaj se tišini i netremice pazi. Osetičeš:  
kako prekrasnu,  
dugu, mokru kosu napred baca, zemlja  
zadrhti. Vetar  
je češalj a voda ogledalo. Miris prisne trave  
ju optoči. Njeno  
dostojanstvo četinari čuvaju. Pokrete  
oblaci oponašaju.  
Jato ptica je hvali dok zlatan prah tvog  
pogleda na nju  
izdaleka pada. Veče je tek drhtaj ispod  
očnih kapaka.  
Bedro, trbuh, dojke, mesta beskrajnih  
pokajanja sa četinjara  
oslobođena vlažna svetlost osvetljava.  
Između njene kože i  
uspomena istrajni vilin konjici se provlače.  
Učini prisnom:  
neka poput livade mek peškir zaleprša u  
tvojoj ruci. Crtež je  
već gotov; tvoji prsti, te zimogrozne  
ptice, pre no što nju  
pravan noći ne sakrije, konačno mogu na nju  
sleteti.

## Dva trenna mržnje

Blic, sat krene.  
Mišić lica ni da zadrhti:  
koncentracija bez alira.  
Držati se pravila igre.  
Cilj gonjenja je gonjenje.  
Cilj mučenja je mučenje.  
Jedan je cilj i krst cilja.  
Na nameru pomak je  
okomit.  
I pogled je miniran.  
Ti tu blond i plavook  
ne možeš biti.  
Prošlost ti je netaknuta, a logika drugačija,  
prema vlastitim zakonima živiš  
i razmišljaš,  
dakle privremeno  
je okončano.  
Krug  
u većini slučajeva  
se zatvara.  
Put bekstva ti  
saveset u raspadu zatvara.  
Trebalo bi proklet postati.  
Trebalo bi u dalj nestati.  
Greh,  
oj,  
srce kako potlači.

Prepev Iles Fehér

# A szarajevói magyar gimnázium

## Alapításának 110. évfordulója kapcsán

A bosnyák főváros iparosítására és lendületes fejlődésére legfőképpen az osztrák-magyar korban került sor, az 1878. évi okkupációt követően, ami a művelődési szférában is éreztette hatását. Az iskolák elterjedésével csökkent az írástudatlanok száma, a cirill írást háttérbe szorította a latin, s fejlődésnek indult a kultúra és az irodalom is. A Szarajevóban nagy számban megtelepedett magyarok, a huszadik század legelején, kulturális igényeik kielégítése érdekében, 1905-ben megalapították a Bosznia-hercegovinai Magyar Egyesületet. E tömörülés nemcsak a művelődési szférában volt sikeres, hanem az iskolaalapítás terén is. Tevékenységét többek között azzal kezdte, hogy Szarajevóban két magyar általános iskolát alapított: az egyiket a belvárosban, a másikat Új-Szarajevóban. Mindemellett iskolát hozott létre Mostarban, Brčkóban, Bijeljjinán meg Vučjakon.

A leggyorsabban, legrohamosabban a két szarajevói magyar iskola létszáma gyarapodott, s 1913-ban, a két tanintézet már több mint ötszáz tanulót számlált. Azok egyikét tucat mohamedántól és spanyol zsidótól eltekintve, magyarországi szülők gyermekei voltak, kiknek nagy része alig tudott már magyarul. Az elemiből kikerült tanulók nagy része mint városi értelmiségiek gyereke szerette volna folytatni tanulmányait valamilyen középiskolában. Az egyesület két-féleképpen látta e probléma megoldását. Az egyik az volt, hogy a gyerekeket ösztöndíjjal Magyarországra küldi középiskolába, a másik pedig, hogy helyben, Szarajevóban nyit számukra magyar középiskolát. Ez utóbbi megoldás tűnt célszerűnek, és 1912 őszén 15 fiú- és leánytanulóval megnyílt a magyar gimnáziumi magántanfolyam. (A bosnyák fővárosnak akkortájt 52 000 lakosa volt.)

Két szarajevói bosnyák középiskolai tanár volt az óraadó, a tanév végén pedig a diákok a pécsi Cisztercita Főgimnáziumban tettek magánvizsgát. Sajnos, ez a próbálkozás nem vált be, nem volt sikeres: a 15 tanuló közül 7 lemorzsolódott, a hátralévő 8 közül pedig (az utazás és a vizsgadíj költségei miatt) csak négyen mentek Pécsre vizsgálni, tegyük hozzá, sikeresen.

Ebből okulva az egyesület az 1913/14. tanévben, pontosabban 1913 októberében már magángimnáziummá szervezte a korábbi tanfolyamot és szilárdabb alapokra helyezte, ami meg is hozta a kellő eredményt. A gimnázium Szarajevó belvárosában, az ottani magyar elemi iskolával osztotta az

épületet. Igazgatónak dr. Benisch Artur (1881–?) korábbi pécsi főreáliskolai tanárt nevezték ki, aki mellett egy berendelt elemi iskolai tanító s egy óraadó tanár látta el a meglévő két gimnáziumi osztály oktatását. Ennek az (akkor egyetlen külföldi magyar középiskolának!) összesen huszonnégy tanulója volt, ezek közül 21 az első, 6 a második osztályba járt. A tanév végén az egyesületnek sikerült keresztülvinnie, hogy a diákok ne Pécssett, hanem Szarajevóban vizsgázzanak, az iskola tanári kara előtt. Az ott kiállított bizonyítványok alapján a diákok a gimnázium felsőbb osztályaiba iratkozhattak, külön felvételi vizsga nélkül.

Komoly munkával a gimnázium kiérdelmelt a szülők bizalmát, s az 1914/15. tanévben (a háborús körülmények miatt némi késéssel), pontosabban 1914 novemberének a második felében az első osztályba 39, a másodikba 15 tanuló iratkozott be, míg a harmadik osztály (a diákok csekély létszáma miatt) nem is nyílt meg.

A szarajevói magyar gimnázium tanterve azonos volt a magyarországi gimnáziumok tantervével, azzal, hogy az új tanévben a szerb-horvát nyelvet is rendszeres tantárgyként tanították, továbbá nagyobb teret szenteltek a bosnyák földrajznak és történelemnek.

1914 októberében a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter (kétévi tevékenység után) dr. Benisch Arturt, később tanterületi királyi főigazgatót, író és publicistát berendelte szolgálatra a minisztériumba. Ott kulturális témákkal foglalkozott, hiszen korábban nemzetiségpolitikai, statisztikai és kultúrpolitikai témájú tanulmányokat publikált különböző folyóiratokban. Helyébe pedig a bácsi születésű Penavin Elemér (1882–?) mostari főgimnáziumi tanárt, a Bosznia-hercegovinai Magyar Egyesület titkárát nevezte ki, aki akkor már hét éve tanított horvát-szerb tannyelvű iskolában, jól ismerte a boszniai viszonyokat és németül is jól beszélt. A felsőbb körök bizalmát azzal érdemelte ki, hogy mostari tanároskodása idején, tapintatos viselkedésével jó szolgálatot tett az ottani magyarságnak. A sors iróniája az volt, hogy Penavin nem is tudta azonnal átvenni a munkát, lévén, hogy akkortájt a bosnyák iskolák – így a magyar gimnázium is – a háborús körülmények és bizonytalanság miatt egy ideig szüneteltették a munkát.

A munka, ha akadozva is, de tovább folytatódott. 1915-ben az új tanintézet meg-

kapta a szükséges alapfelszerelést, mellett tanári és diákkönyvtárt is alakított. Mindezt a tandíjából befolyó pénzből, valamint az egyesület támogatásából biztosították. A tanítás az 1914/15. tanévben a járványok miatt két hétig szünetelt, de a tanárok a diákok miatt díjtalanul vállalták a pótmunkát, illetve óratöbbletet: énekórákat és nyelvgyakorló órákat tartottak, a tanulók pedig magyar ifjúsági lapokat olvastak.

A tanintézet működését a háborús körülmények nehezítették: a magyar polgári lakosság jó része – gyermekeivel együtt – elhagyta a várost, és csak 1915 novemberében tért vissza. Emiatt a tanítás öthavi szünet után csak 1915. november 23-án kezdődhetett meg. A nagy késsedelemmel megindult oktatás rövid ideig folyt zavartalanul: 1916. február 8-án a katonaság által behurcolt járványbetegségek miatt a kormány az összes iskolát bezáratta. A tanári testület azonban, hármas csoportokba szerveződve, heti három órát foglalkozott a diákokkal, s azzal valamelyest behozták a lemaradást, olyannyira, hogy május végén a szorgalmasabb diákokat osztályozni is lehetett: az 57 tanuló közül 26 kapott bizonyítványt, 19 osztályzatlan maradt, 12 pedig kimaradt.

A szarajevói magyar gimnázium első két évének (1913–1915) tapasztalata – dr. Benisch Artur megfogalmazása szerint – rámutatott arra, hogy a gimnáziumi oktatási rendszer a tanulók nagyobb részének nem felelt meg. Ugyanis a növendékek fele leány volt. Ezért az iskola egykori igazgatója modernebb iskolatípust szorgalmazott, de arra a háborús események miatt nem kerülhetett sor.

A gimnázium pontos megszűnéséről nincsenek adataink, de a rendelkezésünkre álló anyag összességéből arra következtethetünk, hogy az első világháború vége seperte azt el – mint sok minden mást. Penavin Elemér (egyébként a mennyiségtan és a természetrajz tanára) a két háború között Szabadkán tanított a gimnáziumban. Szarajevói tanártársa, Gulyás Sándor (1892–?), a pacséri születésű középiskolai tanár pedig, aki három évet tanított a magyar gimnáziumban, az első világháború végén menekültként előbb Kaposvárra, majd Kiskunhalasra került.

Az idei jubileum jó alkalom arra, hogy legalább röviden felidézzük e tanintézet emlékét.

*Németh Ferenc*

# Mađarska gimnazija u Sarajevu

## Povodom 110 godina od njenog osnivanja

Do industrijalizacije i dinamičnog razvoja bošnjačke prestonice došlo je pretežno u austro-ugarsko doba, nakon okupacije 1878. godine, što je bilo osetno i u sferi kulture. Sa povećanjem broja škola smanjio se broj nepismenih, latinično pismo je potisnulo ćirilčno, i došlo je do razvoja kulture i književnosti. Mađari, koji su se u velikom broju nastanili u Sarajevu, početkom 20. veka su, zarad zadovoljavanja svojih kulturnih potreba, 1905. godine osnovali Udruženje Mađara Bosne i Hercegovine. Ovo udruženje bilo je uspešno ne samo u sferi kulture, već i na polju osnivanja škola. Svoju delatnost je, između ostalog započelo time što je u Sarajevu osnovalo dve škole na mađarskom jeziku: jednu u centru grada, a drugu u Novom Sarajevu. Pored svega toga, formiralo je škole u Mostaru, Brčkom, Bijeljini i Vučjaku.

Broj učenika najbrže i najpoletnije se povećavao u dve sarajevske škole, pa je 1913-te, sveukupno brojalo više od petsto đaka. Oni su uglavnom, sem nekoliko desetina muslimana i sefarda bila deca mađarskih roditelja, od kojih je većina jedva govorila mađarski jezik. Veći deo đaka koji je završio osnovnu školu, budući da su bila deca gradskih intelektualaca, imala su želju da svoje školovanje nastave u nekoj srednjoj školi. Udruženje je rešavanje tog problema videlo na dvojak način. Jedan je bio, da se đaci sa stipendijom pošalju u neku srednju školu u Mađarsku, a drugi, da im se u samom Sarajevu otvori srednja škola na mađarskom jeziku. Ovo potonje činilo se celishodnijim rešenjem, pa je tako u jesen 1912, tamo sa 15 učenika i učenica otvoren mađarski privatni gimnazijski kurs. (Glavni grad Bošnjaka tada je brojao 52 000 stanovnika.)

Časove je držalo dvoje bošnjačkih srednjoškolskih profesora, dok su na kraju godine učenici završni ispit polagali u Pečuju, u Cistercitskoj gimnaziji. Na žalost, taj pokušaj nije bio niti dobar niti uspešan: od 15 učenika njih 7 je odustalo, a od preostalih 8 (zbog troškova putovanja i troškova polaganja ispita) u Pečuj je otputovalo svega 4 đaka, koji su uspešno položili završni ispit.

Izvlačeći pouku iz toga, Udruženje je u školskoj 1913/14. godini, tačnije u oktobru 1913., već postojeći kurs reorganizovalo u privatnu gimnaziju, postavljajući je na čvršće temelje, što je dovelo i do željenih rezultata. Gimnazija je u centru Sarajeva delila zgradu sa mađarskom osnovnom

školom. Za njenog direktora imenovan je dr Artur Beniš (1881-?), profesor Više realne škole u Pečuju, koji je radio zajedno sa jednim učiteljem osnovne škole, koji je tamo raspoređen, kao i sa jednim profesorom. Oni su bili predavači u prvom i drugom razredu. Ta (tada jedina mađarska srednja škola van Ugarske) imala je ukupno 27 polaznika, od kojih 21 u prvom, a 6 u drugom razredu. Na kraju školske godine Udruženju je pošlo za rukom da izdejtstvuje, da đaci završni ispit ne polažu u Pečuju, već u Sarajevu, pred nastavničkim zborom svoje škole. Na osnovu svedočanstva, koju su tamo dobili, stekli su pravo na upis u viši razred gimnazije, bez polaganja posebnog prijemnog ispita.

Svojim ozbiljnim radom, gimnazija je zasluženno stekla poverenje roditelja, pa je u školskoj 1914/15. godini (zbog ratnih dejstava sa izvesnim zakašnjenjem), tačnije u drugoj polovini novembra 1914., u prvi razred upisano je 39, a u drugi 15 učenika, dok treći razred (zbog malog broja prijavljenih) nije ni otvoren.

Nastavni plan mađarske gimnazije u Sarajevu bio je istovetan sa nastavnim planom gimnazija u Ugarskoj, s tim, što su u novoj školskoj godini kao redovan predmet uvrstili i srpsko-hrvatski jezik, te su veću pažnju poklanjali geografiji i istoriji Bosne.

U oktobru 1914. Ministarstvo vera i prosvete je (nakon dve godine rada) dr Artura Beniša, kasnijeg glavnog oblasnog prosvetnog direktora, pisca i publicistu premestilo na rad u ministarstvo. On se tamo bavio temama iz oblasti kulture, budući da je ranije pisao radove iz oblasti manjinske politike, statistike i kulturne politike, koje je objavljivao u raznim časopisima. Na njegovo mesto postavljen je profesor mostarske gimnazije Elemer Penavin (1882-?) rodom iz Bača, koji je bio i sekretar Udruženja Mađara Bosne i Hercegovine, inače dobar znalac bosanskih prilika, koji je dobro znao nemački. Poverenje svojih nadređenih zaslužio je time, što je za vreme svog profesovanja u Mostaru, svojim uljudnim ponašanjem bio od koristi tamošnjoj mađarskoj zajednici. Ironiju sudbine predstavljala je okolnost, da Penavin nije mogao odmah preuzeti dužnost, budući da su tada bošnjačke škole – pa tako i mađarska gimnazija – zbog ratnih dešavanja i neizvesnosti, jedno vreme prestali sa radom.

Međutim, iako sa poteškoćama, rad je nastavljen. 1915-te godine ova nova pro-

svetna ustanova dobila je osnovnu opremu za rad, a pored toga formirana je i profesorska i đačka biblioteka. Sve to finansirano je iz prikupljenih sredstava školarine, kao i novčanih priloga Udruženja. Nastava je u školskoj 1914/15. godine, zbog raznih epidemija prekinuta na dve nedelje, ali su profesori, zbog đaka prihvatili da i dalje predaju, bez novčane nadoknade: držali su im časove pevanja i jezičke vežbe, a učinci su imali prilike da čitaju omladinsku štampu na mađarskom.

Rad ove obrazovne institucije otežavale su ratne okolnosti: dobar deo mađarskog življa je, zajedno sa svojom decom napustilo grad, a vratili su se tek u novembru 1915. godine. Zbog toga je nastava, nakon pauze od pet meseci, mogla otpočeti tek 23. novembra 1915. godine. Međutim, ona je veoma kratko vreme bila neometana: zbog zaraze koju je u grad unela vojska, vlada je 8. februara 1916. donela odluku o zatvaranju svih škola. Nastavnici su se, međutim, organizovali u trojne grupe, te su đacima nedeljno držali po tri časa, a time donekle i anulirali zaostatak, pa su krajem maja vrednije đake već mogli i oceniti: od 57 učenika svedočanstvo je dobilo njih 26, 19 đaka ostalo je neocenjeno dok je njih 12 odustalo.

Iskustva prve dve godine rada (1913–1915) Mađarske gimnazije u Sarajevu, prema rečima dr Artura Beniša, pokazala su, da većini đaka gimnazijski sistem obrazovanja ne odgovara. Naime, polovina polaznika bile su devojčice. Zbog toga se negdašnji direktor škole zalagao za moderniji tip škole, ali je to zbog ratnih dešavanja ostalo neostvareno.

Tačnim podacima o prestanku rada ove institucije ne raspolazemo, ali se na osnovu građe koja nam je na raspolaganju, možemo pretpostaviti da ga je – kao i mnogo štošta drugo –, oduvao vihor Prvog svetskog rata. Elemer Penavin (inače profesor prirodopisa i matematike) u međuratnom periodu bio je profesor gimnazije u Subotici. Njegov sarajevski kolega, Šandor Guljaš (1892-?), srednjoškolski profesor rodom iz Pačira, koji je tri godine predavao u mađarskoj gimnaziji, po okončanju Prvog svetskog rata, kao izbeglica obreo se u Kapošvaru a potom u Kiškunhalašu.

Ovogodišnji jubilej bila je dobra prilika da ukratko evociramo uspomenu na ovu obrazovnu instituciju.

*Ferenc Nemet*

# Josip Vancaš öröksége Bosznia-Hercegovinában

## Az Osztrák–Magyar Monarchia építésének munkássága

A Bosznia-Hercegovina 1878-as okkupációját megelőző években megkezdődött az Oszmán Birodalom erőteljes hanyatlása. Az ország Osztrák–Magyar Monarchia általi megszállásával olyan változások következtek be, amelyek alapvetően változtatták meg a feudális városképet. Bosznia-Hercegovina kulturális és építészeti értékeinek mai napig szerves része a Monarchia építészete, mely részben a soproni születésű Josip Vancaš munkásságának köszönhető.

A középkori, feudális rendre berendezkedett városok a szűk utcák, síkátorok, illetve a kézműiparra és kereskedelemre összpontosító központok képével jelentősen eltért a ma megszokott jellemzőktől. Kifejezetten látványos volt ez az olyan települések esetében, mint Sarajevo, ahol a középkori építészetet a török uralommal érkező, úgynevezett mahala városrendezés elve törte meg. A mahalák olyan lakónegyedek, amelyek a szűk értelemben vett városközpontot és a kereskedelmi központot, azaz a bazárt veszik körül. Az Oszmán Birodalomra jellemző városrendezési elvet és Sarajevo területi felosztását a Monarchia 1883-ban megszüntette és új járási felosztást, illetve az üzleti és lakóövezetek szigorú szétválasztásának elvét vezette be. A domborzat szerint, természetesen módton kialakult periférikus lakóövezeteket az új koncepció is megtartotta, az eredeti terveknek megfelelően azonban létrehozott egy tudományos alapokon nyugvó új, sarajevói építészeti stílust.

Az 1859. március 22-én, Sopronban (Magyarország) született, eredetileg valószínűleg horvát nemzetiségű Josip Vancaš bécsi tanulmányainak befejezése után 1883-ban, Kállay Benjámint kormányzó meghívására érkezett Sarajevóba. Bár iskolai során a reneszánsz és a gótikus stílus felé orientálódott, Bosznia-Hercegovinába érkezve megkezdte a helyi építészeti tanulmányozását és célul tűzte ki a jellegzetes elemek hasznosítását későbbi munkái során. Nedžad Kurto építész-professzor segítette Vancašnak abban, hogy felmérje a környezet értékeit és átalakítsa azokat az európai és a nyugati építészeti irányzatainak megfelelően.

A fiatal Vancaš kezdetben a historizmust képviselte, majd a szecesszió felé fordult, de megtartotta a helyi jegyeket, amivel a világon egyedülálló boszniai stílust alkotott. Műveivel a sarajevói építészeti egyik legkiemelkedőbb alakjává vált, jelentős örökséget hagyva ezzel a városra. Munkássága során 240 épületet tervezett és épített, melyek között 70 templom, 10 állami vagy önkormányzati épület, illetve 7 palota is található. Kiemelkedő művei között szerepel a sarajevói Jézus Szent Szíve Katedrális, a Ferences Kolostor, az Elnöki Palota, a Főposta és a Ješua D. Salom Mansion, míg Banja Lukában a Kastel erőd nyugati oldalán fekvő Villa Husedžinović, melyet 1911-ben tervezett.

Vancaš a bosznia-hercegovinai osztrák–magyar építészeti stílus egyfajta előfutárává nőtte ki magát, aki nagy hatást gyakorolt az ország, különösen Sarajevo későbbi építészetére. Más építészeketől eltérően mindvégig arra törekedett, hogy olyan önálló stílust hozzon létre, melyben a nyugati világ történelmi jegyei és a helyi építészeti keverednek egymással. A boszniai népről, illetve a helyi építészetéről szóló tanulmá-

nyai nagymértékben hozzájárultak Bosznia-Hercegovina építészeti fejlődéséhez.

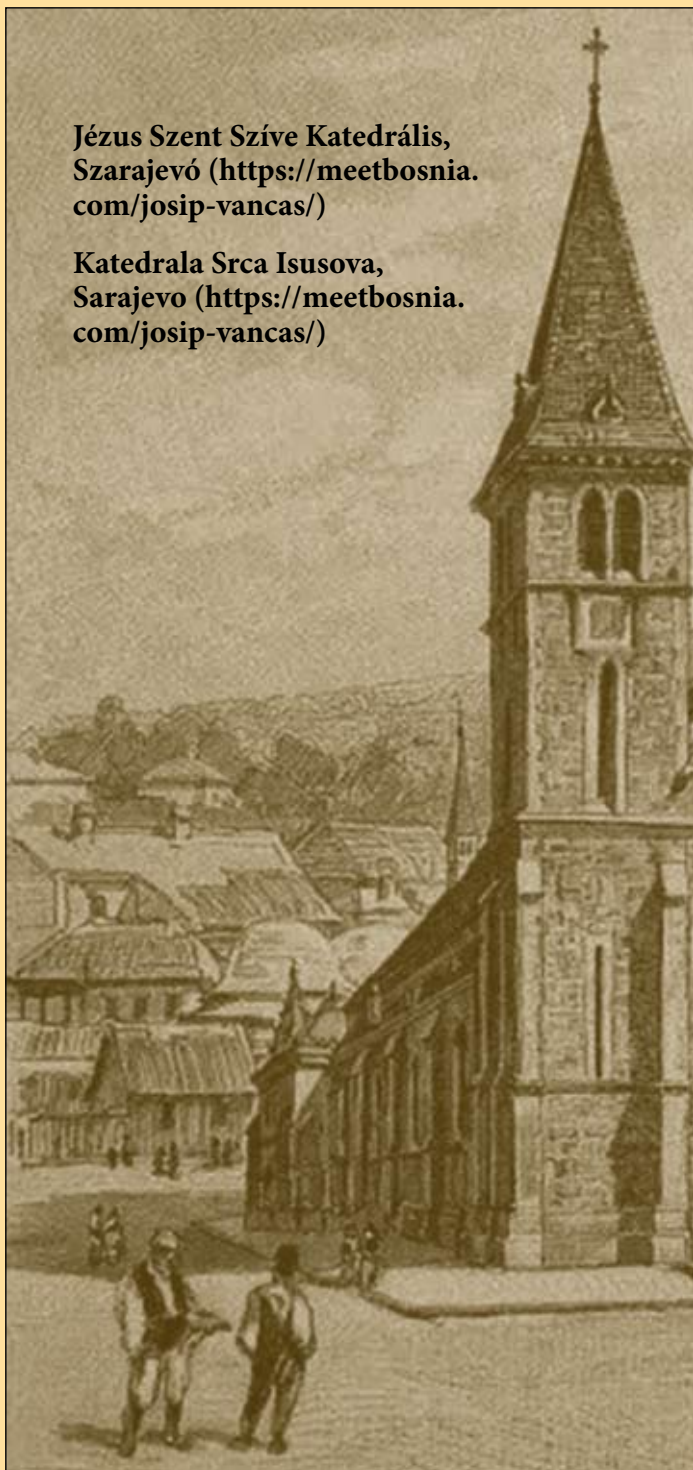
Emlékét Sarajevóban utcanév őrzi a Veliki Park felett, nem messze az egykori Kossuth Lajos (ma ulica Armaganuša) utcától.

Fülöp Dóra

Forrás: Miroslav Malinović (University of Banja Luka) és Siniša Vidaković (University of Banja Luka): Josip Vancaš építészete Banja Lukában; Sarajevo.ba ; Destination Sarajevo

**Jézus Szent Szíve Katedrális,  
Sarajevo (<https://meetbosnia.com/josip-vancas/>)**

**Katedrala Srca Isusova,  
Sarajevo (<https://meetbosnia.com/josip-vancas/>)**



# Naslijeđe Josipa Vancaša u Bosni i Hercegovini

## Djelo arhitekta Austro-Ugarske Monarhije

Godinama prije okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine, započeo je sunovrat Osmanskog Carstva. Okupacijom države od strane Austro-Ugarske Monarhije, iz temelja će se promijeniti feudalna slika grada. Sve do danas arhitektura Monarhije ostala je organski dio kulturnih i arhitektonskih vrijednosti Bosne i Hercegovine, djelimično zahvaljujući radu Josipa Vancaša, rođenog u Šopronu.

Srednjovjekovne, po feudalnom sistemu građene građevine karakterisale su uske uličice i prolazi, kao i centri

okruženi zanatskim i trgovačkim dućanima, koji se bitno razlikovao od današnjeg uobičajenog izgleda. Ovo je posebno bilo karakteristično za naselja kao što je Sarajevo, gdje je sa turskom vlašću u grad stigao tzv. mahalski stil, koji je narušio do tada dominantnu srednjovjekovnu arhitekturu. Mahale su stambena naselja koja okružuju uži gradski i trgovački centar, odnosno čaršiju. Monarhija 1883. godine ukida tipičnu urbanističku gradnju Osmanskog Carstva, kao i teritorijalnu podjelu grada, te uvodi nove gradske podjele i započinje sa strožijim principom razdvajanja na poslovne i stambene dijelove. U odnosu na topografiju grada, periferija je po svojoj prirodi i dalje ostala stambena oblast, što je i novi plan grada predvidio, ali je u odnosu na prvobitni plan dodao i jedan novi, tipično sarajevski arhitektonski stil, zasnovan na naučnim osnovama.

Rođen 22. marta 1859. u Šopronu (Mađarska), porijeklom najvjerojatnije hrvatske nacionalnosti, Josip Vancaš nakon završetka studija u Beču, na poziv guvernera Benjamina Kalajija stiže u Sarajevo 1883. godine. Iako su ga tokom školovanja najviše zanimale renesansa i gotika, po dolasku u Bosnu i Hercegovinu počinje sa proučavanjem lokalne arhitekture, a njene karakteristične elemente odlučuje iskoristiti u svojim kasnijim radovima.

Arhitekta i profesor Nedžad Kurto pomogao je Vancašu u procjeni vrijednosti takve sredine, što ga je potaklo da dalje razvija transformaciju tih elemenata u skladu sa trendovima evropske i zapadne arhitekture.

Mladi Vancaš je u početku zastupao istorizam, potom se okrenuo secesiji, zadržavši lokalne karakteristike, i tako stvorio jedinstven bosanski stil u svijetu. Zahvaljujući svojim djelima, postao je jedna od najistaknutijih ličnosti sarajevske arhitekture, ostavivši značajno naslijeđe u gradu. Tokom svoje karijere projektovao je i izgradio ukupno 240 objekata, uključujući 70 crkava, 10 državnih ili opštinskih zgrada i 7 palata. U istaknute sarajevske građevine spadaju Katedrala Srca Isusova, Franjevački samostan, Predsjednička palata, zgrada Glavne pošte i Palata Ješue D. Saloma, dok među banjalučkim moramo spomenuti Vilu Husedžinović, smještenu na zapadnoj strani tvrđave Kaštel, koju je projektovao 1911. godine.

Vancaš je izrastao u neku vrstu preteče austrougarskog arhitektonskog stila u Bosni i Hercegovini, i imao je ogroman uticaj na kasniju arhitekturu zemlje, a posebno Sarajeva. Za razliku od drugih arhitekata, uvijek je težio stvaranju jedinstvenog stila, u kojem se miješaju povijesne karakteristike zapadnog svijeta i lokalne arhitekture. Njegove studije o bosanskom narodu i lokalnoj arhitekturi umnogome su doprinijele razvoju arhitekture Bosne i Hercegovine.

Sjećanje na njega u Sarajevu čuva naziv ulice iznad Velikog parka, nedaleko od nekadašnje Košut Lajoš ulice (danas ulica Armaganuša).

*Dora Filep*

*Prevela: Andrea Sabo*

*Izvor: Miroslav Malinović (Univerzitet u Banja Luci) i Siniša Vidaković (Univerzitet u Banja Luci): Arhitekta Josip Vancaš i njegovi projekti u Banja Luci; Sarajevo.ba ; Destination Sarajevo.*



# A Srebrno jezeróra kirándultunk

Ezt a kirándulást nem az itteni magyarok szervezete készítette elő, hanem a prijedori nyugdíjasok, egykori iskolatársak javaslatára jött létre. Mivel az utazás során a magyar történelemmel is ismerkedtünk, megkísérlem megosztani olvasóimmal is élményeimet.

Magát a kirándulást a prijedori turistairóda szervezte még 2017-ben. Első állomásunk Szendrő, azaz Smederevo városa volt. Célunk a Szendrői vár, vagy ahogy az ottaniak nevezik: Đurđev grad na vodi volt. Ez az egyik legősibb alföldi vár a Jezava folyócska és a Duna torkolatánál. A viharos háborús évszázadok itt is megtették a magukét, de 2010-től megkezdődött helyreállítása, rekonstruálása is. Az erődítményt még a középkorban építették, védelmi célokat szolgált, most gyönyörű látványt nyújt a tájra. Innen indultunk a tóhoz, majd a szállásfoglalás után a tó-éjeli megtekintésére is.

Másnap Požarevacnak vettük az útirányt, és ismert archeológiai létesítményt látogattunk, a Viminaciumot tekintettük meg. Bár esett az eső, ez nem gátolt bennünket abban, hogy mindent, a központot, sőt még a helyi piacot is megtekintsük.

Maga a Viminacium valójában tizenkét kilométerre van Požarevactól, míg a Stari Kostolac ennek az antik erődítménynek az alapjain fekszik. Miután megvettük a belépőket, útvezetőnk máris az egykori római világba kalauzolt bennünket. Egy régi kolostor kupolájától indultunk a mind sötétebb folyosókon keresztül lefelé, a sírok felé. Sejtelmes világban éreztük magunkat, s valódi felüdülést jelentett, amikor ismét a kinti levegőt szívhattuk magunkba. De ma is csodálattal gondolunk arra, hogy a régi rómaiak már annak idején fölfedezték például a padlófűtést, hogyan alakították ki közösségi tereiket. E látogatás után a Vila nevű épületkomplexumban találtuk magunkat, amelyben megtekintettük az ún. Kék Termet a híres padlómozaikjával, az oszlopos csarnokával és a 18 római imperátor szobrával.

E római időkből származik a mamutkiállítás is, amelyek közül a Vika nevű a legattraktívabb.

A múltba való utazás valóban élményszámba menő volt, s az a sok felvétel, amelyeket ott készítettünk, hosszú időken át emlékeztetni fog bennünket erre az utazásra.



Szombaton, ott-tartózkodásunk utolsó előtti napján, Veliko Gradište és Ram várának a megtekintését terveztük. Már közvetlenül a reggeli után kisétáltunk a Srebrno jezeróra, amely tulajdonképpen a Duna jobb partján kialakított mesterséges tó, s amelynek valódi turisztikai attrakcióját az adja, hogy a zöld övezettel körülvett víztömegnek a fények ezüstös fényt kölcsönöznek, s ez adja a valódi szépséget, érdekességét. Itt kiépített sétányok, vendéglátóipari objektumok, szállodák és sportpályák várják a turistákat. A nagy töltés mentén 3,5 kilométeres sétány vezet a Duna vonalával párhuzamosan, ahonnan már Romániára is rálátásunk van.

Tele élménnyel tértünk vissza gradištei szálláshelyünkre, abba a városkába, amely számos hírességet is adott kulturális életünknek. Mint például Žanka Stokić színésznőt, Vlastimir Pavlović Carevac zeneszerzőt és karmestert, de számos film és tévéfilm is itt készült. Magát a Ram nevű várat a törökök építették mintegy 600 évvel ezelőtt II. Bajazit császár uralkodása idején, aztán romos állapotba került, hogy nemrégiben, 2019-ben teljesen újjáépítsék, s azóta valós turisztikai attrakció legyen. Történelmi tény, hogy ennek a várnak valamikor komoly stratégiai jelentősége volt, s megszerzéséért komoly harcok folytak, s még Attila, a hun vezér is megfordult itt. Őt itt is Isten ostoraként emlegetik.

*Nevenka Tot Bojnik  
Bordás Győző fordítása*



# Bili smo na Srebrnom jezeru



Ovo putovanje nije realizovano sa članovima našeg banjalučkog udruženja Mađara, već sa mojim penzionisanim školskim društvom iz Prijedora. To putovanje je bilo toliko zanimljivo, a dijelom se tiče i mađarske istorije pa sam dala sebi oduška da vam to opišem, iako niste vi bili sudionici tog putovanja.

Odlazak na Srebrno jezero je organizovala turistička agencija iz Prijedora početkom oktobra 2017. godine.

Prvo odredište je bio grad Smederevo gdje smo stigli u popodnevnom satima. Cilj nam je bila smederevska tvrđava ili Đurđev grad na vodi. To je jedna od najvećih ravničarskih tvrđava koja je sagrađena na ušću rijeke Jezave i Dunava. Tragovi razaranja u toku oba svjetska rata su bili itekako vidljivi. Restauracija tvrđave je bila u toku, a započela je 2010. godine. Pogled sa tvrđave je bio veličanstven, a mi oduševljeni što imamo priliku da se krećemo bedemima nekada veoma moćnog srednjovjekovnog utvrđenja. Ređale su se dosjetke na račun proklete Jerine, nekadašnje despotice, Đurđeve supruge sa kojim je tu nekad živjela.

Nakon obilaska tvrđave, uputili smo se prema krajnjem odredištu gdje smo stigli pred sumrak. Slijedio je smještaj, večera, a zatim noćni obilazak jezera.

Drugi dan je bio planiran za posjetu Požarevcu i Viminacijumu, poznatom arheološkom nalazištu. Kiša koja je cijelim putem padala, nije nas omela u obilasku

centra i bogate požarevačke pijace. Odlazak u Viminacijum, nekadašnji rimski grad i legijski logor, je bio pun pogodak jer smo imali šta i vidjeti. Udaljen je 12 km od Požarevca, dok Stari Kostolac leži na ostacima ovog antičkog grada. Šta smo sve vidjeli obilaskom Viminacijuma, mnogo toga. Prvo smo ušli u suvenirnicu u kojoj se nalazi mnoštvo suvenira i knjiga koje se mogu kupiti. Tu smo uzeli ulaznice i uz veoma iskusnu djevojku vodiča krenuli u daleku istoriju, u doba kada su tu živjeli Stari Rimljani. Počeli smo od kupole sa ostacima hrama i grobova. Silazak u podzemni svijet je bio posebno uzbudljiv, jer se silazi uskim poluosvijetljenim tunelom do grobnica. Na takvom mjestu u polutama vas preplavi strahopoštovanje, pa smo osjetili olakšanje kad smo izašli odatle. Slijedio je obilazak termi. Bilo je vrlo zanimljivo čuti o tome kako su Stari Rimljani imali podno grijanje i kako su terme bile mjesto okupljanja i druženja. Poslije termi smo se našli u Vili, kompleksu koji je izgrađen po uzoru na vile Viminacijuma, u kom smo obišli muzej i Plavu sobu sa stubovima, fantastičnim podnim mozaikom i bistama 18 rimskih imperatora.

Posebna atrakcija, iako ne spada u rimski period, je bio obilazak kupole sa ostacima mamuta koji su tu živjeli prije mnogo godina. Izuzetno je bio atraktivan kostur mamutice Vike.

Povratak u daleku prošlost nam je zaista bio vrlo uzbudljiv, a mnogobrojni snimci

koje smo napravili, će nas uvijek podsjećati na sve to što smo vidjeli i doživjeli.

Za subotu, predzadnji dan našeg boravka, bio je u planu odlazak u Veliko Gradište i tvrđavu Ram. U divno sunčano jutro, odmah poslije doručka smo izašli na jezero. Srebrno jezero je riječni rukavac na desnoj obali Dunava, pretvoren u vještačko jezero. U sezoni, to je prava turistička atrakcija. Specifični odsjaj te vodene površine, omeđene bujnim zelenilom, zaista treba vidjeti i doživjeti, posebno ljeti. Uređenu plažu, asfaltiranu stazu i ugostiteljske objekte, koriste mnogobrojni turisti što dokazuje mnoštvo novoizgrađenih vila, hotela, uređeni sportski tereni, a i dalje se gradi.

Iza velikog nasipa se nalazi lijepo uređena pješačka staza, sve do Gradišta. Šetnja tom stazom dugom 3,5 km uz samu obalu Dunava je poseban doživljaj. Taj veliki Dunav, ta moćna rijeka koja protiče kroz pola Evrope, tu u neposrednoj blizini se slijevala prema Đerdapskoj klisuri, svom ušću u Crno more, a prekoputa, sa druge strane obale, prostire se pogled na susjednu Rumuniju.

Zdravo umorni, ali veoma zadovoljni stigli smo u Gradište gdje smo se dobro okrijepili u jednoj od mnogobrojnih kafana. Interesantan je podatak da iz Gradišta potiču poznate ličnosti iz kulturnog života kao što je glumica Žanka Stokić, Carevac poznati kompozitor i dirigent i mnogi drugi i da su tu snimani filmovi i serije.

Slijedio je odlazak do tvrđave Ram koja se nalazi na velikoj stijeni iznad Dunava. Tu tvrđavu su sagradili Turci, po nalogu sultana Bajazita II. Nakon 600 godina, ta tvrđava koja je bila u ruševnom stanju je uz donaciju Turske i jednim dijelom Republike Srbije rekonstruisana. Radovi su bili u toku za vrijeme našeg boravka, a završeni su 2019. godine, nakon čega je postala dio turističke atrakcije. Prema istorijskim podacima, ova tvrđava je nekada imala ogroman strateški značaj i za nju su se borili i otimali Ugari, Vizantijci i Turci. Neki izvori kažu da je tu boravio i veliki hunski vođa Atila, poznatiji pod nadimkom Bič božji.

Puni prelijepih utisaka, zbog svega viđenog i doživljenog, vratili smo se u Prijedor sa željom da tu veoma sadržajnu i uspješnu ekskurziju, ako je ikako moguće ponovimo još jednom. Nažalost, zbog novonastale situacije u tome nismo uspjeli.

*Nevenka Tot Bojnik*

# Kašnjenje, kašnjenje...

Ko o čemu, ja o svojim vlastitim doživljajima, bar se niko neće naljutiti. Ovaj put tema je vezana za kašnjenje, nadam se da vam neće biti dosadno ovo o čemu ću pisati.

Kašnjenje bilo gdje i to redovno ali ne kod svakoga, pa se nameće pitanje, zašto neki ljudi kasne, a neki to ne čine nikada? Je li to nasljedno, nemam pojma, ali je moj otac koji je bio izuzetno vrijedan i odgovoran čovjek, redovno je trčao na autobus kojim je odlazio na posao. Stanica je bila na glavnoj ulici, udaljena nekoliko desetina metara od naše kapije, ali bi on svaki dan u zadnjoj minuti istrčavao iz kuće i jurio ka stanici. Eto Milenceta, kako su ga zvali, sad će autobus, tako je i bilo.

prvi taksi – tada još nisam vozila auto – koji je naletio i ušla još za vrijeme odmora u zbornicu misleći da je direktor već tu i da će nam se obratiti prije ulaska u učionice. Iznenadila sam se kad sam vidjela da je u zbornici svakodnevnica, opuštenu atmosfera i ni traga novom direktoru. Već si stigla, počeli su me neki zezati, a ja onako zabezegnuta kažem, došla sam tak-sijem, gdje je direktor? Uslijedio je odgovor, javili su iz opštine da će zbog iskrslih obaveza doći za nekoliko dana. Cijela zbornica se valjala od smijeha i dugo se vremena to spominjalo.

Sljedeći događaj se zbilo nedavno, prije par mjeseci. Putovala sam djeci u Novi Sad noćnim autobusom iz Prijedora. Prva i



Nas dvije, njegove ćerke se nismo ponašale isto, bar kad je to u pitanju, jer sestra nikada nije kasnila, a ja jesam i to redovno. Koliko se puta Laslo iznervirao čekajući me da izađem iz stana, a kad se pojavim, slijedila bi „verbalna nagrada“: pa ti nisi normalna, kako možeš tako, čovek da poludi sa tobom, stvarno si bezobrazna..., ali ja sam i dalje ostala pri svojim navikama.

U zadnju minutu sam stizala, a nerijetko i kasnila na prvi čas koji sam trebala održati taj radni dan. Ostala sam upamćena u školi po tome, posebno u vezi jednog događaja.

Radilo se o dolasku novog direktora koji je po pričama važio za veoma vrijednog i disciplinovanog čovjeka. Zato sam dan prije njegovog dolaska, čvrsto riješila da stignem na vrijeme i da ne smijem kasniti, jer kakav ću dojam ostaviti na čovjeka, a inače sam bila vrijedan i požrtvovan prosvjetni radnik, ali sa lošom navikom kašnjenja i to samo na prvi čas, dok su neki redovni bili u dolasku, ali su kasnili na sve časove zadržavajući se u zbornici iz raznoraznih razloga. Međutim, opet ja krenem na nastavu, ne u zadnji već u predzadnji čas, što je značilo da ću u najmanju ruku, uletjeti kao pola cigle u zbornicu, što mi se baš nije sviđalo. U panici sam zaustavila

jedina pauza je bila negdje oko 4 sata pred jednom benzinskom pumpom sa restoranom i prodavnicom. Kako je bilo rano ujutro, pauza je bila od svega 15 minuta. Izašla sam i ja da obavim šta je trebalo, ali sam ostatak pauze provela u prodavnici jer je bilo jako hladno. Pogled mi je bio na polici sa čokoladama kada mi se trgovkinja obratila: „Jeste li vi iz ovog autobusa, ode vam autobus!“ Istrčala sam brzinom vjetra, a autobus mi je prošao ispred nosa. Trčala sam bez daha u nadi da će me šofer primijetiti, jer je autobus zbog priključenja na glavni put usporio. Sreća moja pa se tu našao čovjek koji je provjeravao pritisak u gumama svog auta, koji je sugerisao vozaču da stane pa sam ipak stigla, inače bi moji morali kolima dolaziti iz Novog Sada po mene. Trebalo mi je vremena da se opustim i dođem sebi, ali sam na kraju bila sretna što se sve dobro završilo. Činjenica je da su šoferi iz autobusa napravili propust jer poslije svake pauze treba provjeriti da li su prisutni svi putnici, ali sam ipak ja najveći krivac što sam kasnila, jer Laslo me čekao, škola je bila na istom mjestu, kasnila ja ili ne, ali autobus ne čeka, on ode!

Prijedor, 23. novembar 2022.

Nevenka Tot Bojnik

# A gyönyörű szép Sopron és a gyermekkor illatai

Sopron, a gyönyörű magyar város 62 246 lakost számlál, s az ország nyugati részén helyezkedik el. Bécstől csak 75, Pozsonytól pedig 97 km-re fekszik.

Már régóta szerettem volna meglátogatni e várost, és a járvány meg az utazástilalom előtt teljesült a kívánságom.

A belváros bejárata, a kőtorony kapuja és az állandó díszőség élvezetes látogatást sejtett. És így is történt.

A feldíszített tér, a Petőfi Sándor nevét viselő színház, valamint a számtalan régi csodálatos épület szinte mindegyikén emléktábla látható, azon híres személyek nevével, akik itt éltek és alkottak.

Számos művészt, zeneszerzőt, köztük Liszt Ferencet is megihlette ez a szépség ismert műveik alkotása során.

Engem a város illata érintett meg, egy olyan illat, amely gyermekkoromra emlékeztetett. Miközben az óváros központi terén sétáltam, ismerős és mélyen az emlékezetembe véssődött illatot éreztem.

A lángos illatát.

Kevés olyan embert ismerek, aki számára a lángos nem volt gyermekora része.

Emlékszem a nagymamám – anyám anyja – öreg, ráncos kezére, aki ágyamba hozta a zsiráfós fémbögrét az édeskés házi tejeskávéval. A nagy eb-

resztgetett, és sürgetett, hogy minél előbb keljek fel, mert már vár rám öfelsége, a lángos, finom házi tejföllel és sajttal.

Hiszem, hogy mindenki ismeri az alapreceptet.

Ezúttal a vasalt lángost fényképeztem le a soproni téren. Ugyanaz a recept, hasonló az eljárás, de mégis minden a turisztikai attrakcióhoz van igazítva.



Azoknak, akik a tejfölös, sajtos tészta mellett főzelékfélék és kolbászos ízre vágnak, ez a lángos harmadik változata, ami szerintem felülmúlhatatlan magyar specialitás.

*Biljana Savanović Kovačević  
Szabó Mehić Kornélia fordítása*

# Prekrasni Šopron i mirisi detinjstva

Prekrasni mađarski grad Šopron broji 62 246 stanovnika i nalazi se na zapadu Mađarske. Od Beča je udaljen samo 75 kilometara.

Odavno sam ga željela posjetiti i baš pred ovu pandemiju i zabranu putovanja želja mi se ispunila. Sam ulazak u jezgru grada, kroz kapiju u kamenoj kuli i stalnu počasnu stražu, obećavalo je uživanje, a tako je i bilo.

Ukrašen trg, pozorište koje nosi ime Šandora Petefija, bezbrojne lijepo stare građevine, od kojih su rijetke one na kojima ne postoje spomen ploče sa imenima znamenitih ličnosti koje su boravile u ovom prekrasnom gradu.

Mnogi umjetnici muzičari, kao Franc List, su nadahnuti ljepotom skladali svoja djela.

Mene je na ovo pisanje nadahnulo miris, miris koji me je vratio u detinjstvo.

Prelazeći preko starog centralnog gradskog trga, osjetih miris poznat i duboko urezan u sjećanje.

Miris langoša.

Ne znam baš puno ljudi, kojima langoš nije bio dio detinjstva. Sjećam se stare izbornice ruke mamine mame, moje bake, koja mi je u krevet donosila metalni lončić, na kojoj je nacrtana žirafa i u kojem se nalazila topla slatkasta domaća bijela kafa.

Baka me budi i govori mi da brzo ustanem jer me čeka on: omiljeni gospodin langoš, naravno sa finim domaćim vrhnjem i sirom.

Vjerujem da svi znaju osnovne sastojke recepta.

Ovom prilikom vam donosim fotografije „peglanog langoša“, sa trga u Šopronu. Isti recept, sličan postupak, a opet sve prilagođeno da bude turistička atrakcija.



Za one koji osim testa sa sirom i vrhnjem žele puniji okus sa povrćem i kobasicama, evo i treća varijanta prekrasnog langoša, za mene nenadmašnog mađarskog specijaliteta.

*Biljana Savanović Kovačević*



**A** Dráva egyik ága Bellyéhez tartozik, és nagy jelentősége volt az egész falu számára. Volt itt egy magyar ember, aki kenderáztatással foglalkozott, meg vagóhídja is volt. Sokan horgásztak itt. A háború után rossz volt a helyzet. Apám nappal a földet művelte, éjjel pedig halászott, a halat pedig eladta. Itt mindenkinek volt csónakja, és ennek a Dráva-ágnak a partján volt a Csingilingi csárda, amely messze földön híres volt a halpaprikásáról. Az eszékiek meg a környékeliek kedvenc kirándulólhelye volt, itt fürödtek, csónakáztak, és jó étel meg ital volt kapható.

A fiatalok élvezték a fürdést, néha még éjjel is fürödtek, és nagyon jól szórakoztak.

A tónak egy részén végeztek a nagymosást. A fehér lepedőket, az asztalterítőket üstben főzték ki fahamuval, lehozták a tóra, felállították a padokat és azon verték a ruhát, mosták a vízben, és szárították a magaslaton a fűben.

Eszék és Bellye hat kilométerre van egymástól, régen köves út kötötte őket össze, vasút nem volt. A dédapánk ugyanis nem engedték meg, hogy a szántóföldjükön haladjon keresztül, így Bellyét elkerülte a vasút. Eszéktől Dárdára megy, majd Pélmonostorra, és itt a határ. Ez nagy hiba volt, mert jó volna, ha lenne vasút. Persze most van széles út, autóval és busszal is járható. A fiatalok régen gyalog meg kerékpárral jártak moziba.

Piacra is gyalog jártak meg lovas kocsival. Egyszerűen békés falu volt, szorgalmas, többnemzetiségű néppel.

Van még egy jelentős kirándulólhely, a Kopácsi-rét. Régóta megvan, de most már korszerűsítették, és híressé vált. Lehet sétahajózni, állatokat nézni. Van ott vaddisznó, őz, szarvas meg rengeteg madár. Az itt dolgozók képzettek, iskolázottak, és a látogatók rendelkezésére állnak. Életre szóló élmény a Kopácsi-réten tett látogatás.

★

Baranya abban a háromszögben van, ahol a Dráva és Duna összefolyik. Jobbára síkság, de vannak erre szép dombok is, ahol szőlőt termelnek. A baranyai borok messze földön híresek. Húsfeldolgozó üzem is van, és fejlett a mezőgazdaság.

Baranya tartozott már Magyarországhoz, Szerbiához, Jugoszláviához, most Horvátország része.

Lakosai többségében magyarok és németek voltak, a második világhábo-



## NYÁR

rú után a németeket kitelepítették. Tito idejében helyükre horvátokat telepítettek Dalmáciából és Zagorjéból. Eszék 50 kilométerre fekszik a magyar határtól. A negyvenes években Eszéknél volt Magyarország határa. Erről szó van A visszatért Délvidék című könyvben. Abban az időben a baranyaiak Pécsre jártak a piacra lovas kocsival. Ez a rendszer néhány évig tartott, de minden rendezett volt, a hivatalok, az egészségügy, az iskolák. Most sok magyar elment, vagy asszimilálódott a horvátsággal, gyakoriak ugyanis a vegyes házasságok. Sok helyen elhagyták a szokásokat – ez Bellyére különösen érvényes –, sokan mégis magyarnak érzik magukat és továbbra is őrzik szokásaikat, hagyományait Kopácson, Várdarócon, Laskón, Csúzáan...

A szüleim meg a nagyszüleim is tehető gazdák voltak. Művelték a földet, és gazdag jószágállományuk volt. Jó lovakat tartottak, és számos földművelő eszközzel rendelkeztek. Ők maguk is sokat dolgoztak, és napszamosaik is voltak. Amikor beérett a gabona, azt be kellett takarítani. Kézzel, kaszával arattak, mi, gyerekek a sásból font kötelet teregettük, az asszonyok arra tették rá az összeszedett kévét. A kévét kocsira rakták, hazavitték, kazalba rakták, és várták, hogy sorra kerüljenek a cséplőgépnél.

A cséplés nagy nap volt, egész nap dolgoztak, és ilyenkor sokan segítettek. Ennek a kakasok lettek az áldozatai, paprikás főtt belőlük. A búzát a malomba vitték. A malom még ma is megvan, bár már régen nincs használatban. A

német gazdától kétfajta lisztet kaptunk meg korpát az állatoknak. Nem pénzzel fizettünk, hanem búzával. Otthon a kenyeret a nagymama és anya sütötte. Este a fateknőben dagasztották be a tésztát. Reggel átdagasztották, és a kemencében sütötték meg. A két nagy kerek kenyér egész hétre elég volt. Később szalmából fonott szakajtóban, szövött szalvétában vitték a tésztát Jovičin bácsi pékségébe, ahol délre megsült, és mehattunk a kenyérért. Ez volt az egy hétre való kenyérünk.

*Bogosanović Julianna*

### A régi Csingilingi csárda





## LJETO

Jedan krak Drave pripada Bilju, što je imalo veliki značaj za cijelo selo. Bio je i jedan Mađar koji je natapao konoplju, i dio gdje se klala stoka. Mnogi su se bavili i ribolovom. Poslije rata situacija nije bila dobra. Moj otac se danju bavio poljoprivredom, a noću se bavio pećanjem za prodaju ribe. Svi su imali čamce. Na obali, Csingi - Lingi Csárda, koja je bila mjesto za zabavu, onako kako je ko uživao u tome. Bila je tu hrana, piće, poznati riblji paprikaš. Bilo je to izletišta za Osijek i okolicu, kupanje, vožnja čamcem, dobra hrana i piće.



Mladi su uživali u kupanju, čak ponekad i noću, bilo je jako zabavno, mladima puno znači, najljepša iskustva su prošla ovdje. Novi narodi su na jednoj strani jezera završavali veliko pranje velikih bijelih plahti uz ribanje sa četkom, stoljnjaka, kao i ostalog, iskuvali su ih u kazanu sa pepelom, spustili do jezera, postavili na klupe i prstima udarali robu, prali u vodi, a sušili na travi. Osijek - Bilje je udaljeno oko 6 km, nekad je to bila kamena cesta, nema željeznice, jer naši pradjedovi nisu dali da zahvate njihove oranice, tako da je Bilje zaobiđeno, voz ide iz Osijeka u Dardu, do Belog Manastira - tu je granica. To je bila velika greška, iako bi to i danas bila dobro. Naravno da je sada dosta širok put, ljudi putuju automobilima, autobusima, kako ko. Mladi su u prošlosti išli u bioskop pješke i biciklom.

Na pijacu su išli pješice, čak i konjskom zapregom. Jednom riječju, bilo je to mirno selo sa vrijednim narodom, iako je u njemu živjelo više nacionalnosti.

Nalazi se još jedno značajno izletišta u "Kopačkom ritu", koje postoji odavno, ali sada je modernizovano i poznato. Možete se kupati, šetati, gledati životinje, divlje svinje, srne, jelene, sve vrste ptica - poput rode, i još mnogo drugih. Povjerenici koji ovdje rade imaju srednju školu i na usluzi su posjetitelju. Jednom rečju, zadovoljstvo je posetiti zbog pejzaža, a poredtoga i zbog životinja.

✱

Baranja je trougao između Drave i Dunava. Više je ravničarska, ali ima i prelijepa brda na kojima ljudi uzgajaju grožđe. Poznata su baranjska vina koja su tvor-

nički prerađena. Tu je i fabrika za prerađu mesa, kao i poljoprivreda, što sve zajedno čini pogon pod nazivom „Belje“. Sada je malo samozaposlenih poljoprivrednika koji obrađuju zemlju, sami imaju više od 30 jutara zemlje, čak je i iznajmljuju.

Baranja je nekoliko puta menjala svoje vlade - Mađarske, Srbije, Hrvatske i Jugoslavije - i sada pripada Hrvatskoj.

Stanovnici su uglavnom bili Mađari, imali su veliko selo, bilo je drugih ljudi, bilo je mnogo Njemaca do Drugog svjetskog rata. Nijemci su morali otići kao i iz Vojvodine, Titov sistem je naseljavao Hrvate (Dalmatince, Zagoraca). Od Osijeka do granice sa Mađarskom je 50 km. Četrdesetih godina Osijek je bio granica Mađarske - postoji knjiga o tome "Jug se vratio". Narodi su išli u Pečuj na pijacu konjskim zapregama. Ovaj sistem je trajao nekoliko godina, li je sve bilo sređeno, službe, doktori, škole. Sada nema mnogo Mađara, asimilirali su se sa Hrvatima (brak i drugi interesi su najčešći). Navike su izostale, ali i ostali su jednostavno takvi, možda malo manje, ali ima mnogo onih koji se osjećaju Mađarima i drže običaje, kao što su Kopačevo, Lug, i dr. Bilo bi dobro kada bi matična država posvetila više pažnje ovom stanju.

Moji roditelji su bili značajni poljoprivrednici zajedno sa svojim djetom i bakom. Poorano, posijano, stočni fond je bio dobar. Imali smo dobre konje, alate za poljoprivredu (kakvi su tada bili) sami su radili, čak su imali i nadničare. Kada su žito i trava sazreli, moralo se spremiti za zimu i za sve je bilo mjesta. Pšenica je sa kosom, rukom, bila požnjevena, mi, djeca, smotali smo konopac od šaša, a žene su na to stavljale pokupljene snopove. Snopove su stavljali na kola i odvožili u baštu, pravili su gomilu od toga, čekajući da redom dođu do vršalice. Vršidba je bilo veliki dan, radili su po cio dan, bilo je puno pomoći. Žrtve su bile kokoške, kuvan je paprikaš za narod. Pšenica je odvožena u mlin (velika zgrada, mlin je u funkciji i danas) gazda je bio Nijemac i dobili smo dvije vrste brašna i mekinje za životinje. Nismo plaćali novcem, već pšenicom. Kod kuće su hljeb pekle baka i majka. Uveče se tijesto mijesilo u velikoj posudi izrezbarenoj od drveta. Ujutro se premijesilo, a u kućnoj peći su se ispekale dve velike okrugle vekne, što je bilo dovoljno za cijelu sedmicu. Kasnije je narod nosio tijesto pokriveno sa tkanim salvetama u koritu pletenom od slame, u pekaru kod čika Jovičina da se ispeče, i išli su po hljeb u podne kada se hljeb ispekao. To je bio naš hljeb za čitavu jednu sedmicu.

*Julijanna Bogosanović*

# Ostrva u Dunavu kod Budimpešte

## Ostrvo Čepel

Nekoliko kilometara južno od Budimpešte nalazi se Čepel, najveće riječno ostrvo u Mađarskoj. Dužina ostrva je 48 kilometara, a širina varira od 6 do 8 kilometara; ukupna površina ostrva je 257 kvadratnih kilometara. Veći dio ostrva (sjeverni dio sa gradom Čepelom) administrativno pripada 21. Distriktu-Budimpešta od 1. januara 1950. godine. Sa Budimpeštom je sjeverni dio ostrva povezan podzemnom željeznicom, a južni dijelovi ostrva su mostovima povezani sa Peštom, a postoje i trajektne veze.

Ostrvo je prema legendi dobilo ime po Čepelu, konjušaru princa Arpada, koji je od strane ostalih ugarskih plemena bio izabrani vođa koji je predvodio njihov pohod preko rijeke Don i planinskog lanca Karpata prema Panonskoj niziji (889–896 godine). Ostrvo je bilo njihovo prvo stanište u Panonskoj niziji na kom su razvili svoje logore. Od srednjeg vijeka, područje ostrva Čepel predstavlja najluksuznije mjesto za odmor mađarskih kraljeva, ali i mjesto čije su zemljišne posjede kao najvrijednije poklone za svoje buduće supruge birali pripadnici mađarske kraljevske dinastije povodom vjenčanja. Nakon protjerivanja Osmanlija u 17. vijeku, ostrvo je pripalo Eugenu Savojskom koji ga je naselio njemačkim kolonistima. Naselje koje je nakon uništavanja od strane Osmanlija obnovio Eugen Savojski u potpunosti je uništeno poplavom 1838. godine tako da je nakon toga novo naselje izgrađeno na



**Toranj Lakihegy**

višem terenu (Ofalu). U tom naselju koje je prema podacima u 1910. godini naseljavalo oko 10.000 stanovnika pretežno iz radničke klase koji su radili u nekoliko fabrika. Jevrejski industrijski magnat Manfred Weiss je 1893. godine tu osnovao svoju fabriku Metal Works (kasnije Csepel Works) koja je tada bila najveća fabrika mašina u Mađarskoj, a druga po veličini u Austro-Ugarskoj monarhiji. Navedena fabrika je tokom svog poslovanja imala periode uspona i padova, a 1948. godine fabrika je nacionalizovana, proizvodila je motore, vozila, mašine, bicikle, a u njoj je radilo više od 30.000 radnika. Početkom

90-tih godina 20. vijeka je privatizovana, a broj radnika se drastično smanjio na 6.000–8.000; sada fabrika ne radi i na mjestu nekadašnjeg giganta nailazimo na propali fabrički kompleks u kom se razaznaju prazne fabričke hale i napuštene pruge.

Na samom ostrvu Čepel danas živi oko 165.000 stanovnika u gradovima: Čepel, Kovin, Tukulja, Sigetsentmikloš, Sigethalom. Još jedna znamenitost na ostrvu je Lakihegy toranj u gradu Sigetsentmikloš podignut 1933. godine kao jedan od najviših objekata tog vremena u Evropi sa visinom od 314 metara. Podignut je kako





### Ostrvo Čepel

bi omogućio prenos signala radio stanice Budapest I za cijelu Mađarsku. Navedena radio stanica je ugašena 1977. godine i toranj je izgubio dotadašnju funkciju, ali je zaštićen i danas ima status industrijskog spomenika.

### Margitino ostrvo

Sjeverno od ostrva Čepel na Dunavu u centru Budimpešte između Arpadovog mosta na sjeveru i Margitino mosta na jugu, nalazi se Margitino ostrvo. Dužina ostrva je 2,5 kilometara, širina 500 metara; ukupna površina 0,965 kilometara kvadratnih. Ostrvo je nekad pripadalo XIII Distriktu-Budimpešta, a sada je pod direktnom nadležnošću grada. Ostrvo je mostovima i čamcima povezano sa gradom.

Sadašnji naziv ostrvo je dobilo u 14. vijeku po Margareti, kćerki kralja Bele IV koja je živjela u dominikanskom samostanu na ostrvu. Sadašnji oblik ostrvo je dobilo spajanjem ostrva Fešto, Firdo i Njulač čime je povećana nadmorska visina sa 102,5 metara na 104,8 metara, a u cilju bolje odbrane od poplava.

Ovo ostrvo je mjesto na kojem posjetici istinski uživaju svim čulima u sadržajima koje im ono pruža... „Muzička fontana“ koja emituje klasičnu muziku uz odgovarajuće svjetlosne efekte i „Vodeni toranj“ sagrađen 1911. godine, a koji su pod zaštitom UNESCO, ostaci dominikanskog samostana, parkovi, japanski vrt, mini Zoo vrt, atletska staza oko ostrva u dužini od 5 kilometara, dječija igrališta, veliki otvoreni bazen, mnogobrojne staze

za šetanje, ali i mogućnost da se vozicom obilazi ostrvo.

### Ostrvo Obuda

Ovo također svojom površinom prostrano ostrvo nalazi se sjeverno od Margitino ostrva. Dužina ostrva je 2,7 kilometara, širina do 500 metara; ukupne površine 1,08 kilometra kvadratnih. Administrativno pripada III Distriktu-Budimpešta. Zove se i Brodogradilišno ostrvo zbog brodogradilišnih kompanija koje su se nekad na njemu nalazile. Sada je ostrvo vrlo popularna zona za rekreaciju i domaćin Sziget festivala koji se od 1993. godine održava svakog avgusta. Tokom perioda Rimskog carstva ostrvo

se zvalo Aquincum i na njemu je bilo stacionirano 6.000 legionara. U 15. vijeku nove ere za vrijeme vladavine kralja Matijasa Korvina ostrvo je služilo kao lovište i bilo veoma bogato šumom. Početkom 19. vijeka Ištvan Sečenji je osnovao prvu brodogradilišnu kompaniju, a prvi brod je bio parobrod „Arpad“. To brodogradilište je bilo prvo u Austro-Ugarskoj monarhiji. Dugo vremena na ostrvo se moglo stići jedino trajektom, a prvi most je sagrađen tek 1858. godine.

*Vesna Petrović-Popović*

Izvori:

<https://en.m.wikipedia.org>

<https://sr.m.wikipedia.org>

<https://hr2.wiki>



Muzička fontana, Margitino ostrvo

# A Lánchíd

A 16–17. századtól időnként pontonhíd épült a Dunán, amelyet 1776 óta minden év tavaszán 46 úszótestre helyeztek, és így összekötötték az akkor két külön várost, Budát és Pestet. Minden évben szétszerelték tél előtt, hogy ne törjék össze a Dunán úszó nagy jégtáblák. A téli hónapokban nem volt erős kapcsolat a két város között, ami minden bizonnyal megnehezítette az áru és az emberek átkelését, mert az átkelés csak egy kompakt, elég vastag jégrétegen keresztül volt lehetséges.

Senki sem mert fából és kőből hidat építeni, amilyen hidakat Európa kontinentális részén készítettek, mert nem bírták volna ki sokáig a hatalmas jégtömeg nyomását.

A vasat akkoriban csak az Egyesült Királyságban gyártották megfelelő minőségű építőanyagként.

Mindezek miatt Széchenyi István 1832-ben kezdeményezte a Budapesti Hídegylet megalapítását, amelynek az volt a feladata, hogy összegyűjtse az összes ismert hidak terveit, de új tervet is készítsen, figyelembe véve a terület meglévő geológiai kutatásait.

Széchenyi kezdeményezését támasztotta alá az a katasztrófális árvíz, amely az 1838 márciusában elolvadt hó miatt mindkét városban óriási károkat okozott.

Pest 1723 óta a királyság közigazgatási székhelye, és Buda – a Duna szemközti partján – Magyarország kereskedelmi és közigazgatási rendszerének legfontosabb városai voltak.

A híd megépítése megkönnyítené a magyarországi árucserét, ami minden bizonnyal hozzájárulna a modernizációhoz is.

Ezért a híd kulcsszerepet játszott Széchenyi közlekedési koncepciójában.

Mivel a bécsi kormány szkeptikus volt a híd építésével kapcsolatban, és inkább a vasút építését finanszírozta, a hidat magánforrásokból kellett pénzelní részvények kibocsátásával.

A pénzügyi részhez Széchenyi a görög-osztrák vállalkozót, Georg Simon von Sint alkalmazta, aki birtokokkal és számos üzleti kapcsolattal rendelkezett Magyarországon.

A tervet a híres angol mérnök, William Tierney Clark készítette.

A munkálatokat Adam Clark vezette, aki a híd építése után végleg Magyarországon telepedett le.



A híd és az óváros alatti alagút közötti teret később róla nevezték el.

Széchenyi István nemcsak az építkezés kezdeményezője, hanem szervezője is volt.

A Budapesti Hídegylet elnökeként az 1840-es években több országból szerzett be építőanyagot, hiszen Magyarországon a híd építéséhez nem lehetett mintegy 2000 tonna acélt szerezni.

Emellett alagutat akart építeni az óváros alatt, valamint vasúti összeköttetést Pest és Fiume (Rijeka) között.

Az előkészületek 1840. július 28-án kezdődtek meg, a faoszlopokat az építkezés keretében hozták a folyópartra.

A két évig tartó előkészületi munka után, 1842. augusztus 24-én a pesti oldali tartóoszlopok építögödreben elhelyezték az alapkövet.

1849. november 20-án, a forradalom okozta hosszú szünet után elkészült a híd, és átadták rendeltetésének.

A két tartóoszlop között 202 méteres áthidalást eszközöltek.

Így ez a híd volt az építési mód szempontjából a legszeleesebb híd az elkövetkező harminc évben.

Széchenyi soha nem lépett erre a hídra, mert az 1848. szeptemberi idegösszeomlás

után élete hátralévő részét egy bécsi elme-gyógyintézetben töltötte.

1868 és 1870 között a Budavári Sikló gőzfelvonót építtetett az alagút mellett.

1915-ben az eredeti faszervezetet lecserélték egy erősebbre, vasból és acélból készültre, mert a régi nem felelt meg az új közlekedési igényeknek.

Ez a második híd több mint 5000 tonna acélból készült, és a tartóoszlopok változatlanok maradtak.

A régi anyagot, ha egyáltalán lehetséges volt, másik híd építésénél is felhasználták.

Magyarországon sok mindent lehetett gyártani, de a pilonokon lévő tartólánco-kat Londonból hozták.

1945. január 18-án, a visszavonulás során, mint minden más dunai hidat, a német hadsereg ezt is felrobbantotta.

1949. november 21-én, 100. születésnapján, hosszú rekonstrukció után harmadszor is megnyitották.

1957 óta világít. Százötvenedik születésnapján, 1999-ben új világítást kapott.

Ma a Lánchíd Budapest egyik leghíresebb építménye és a nemzeti identitás ébredésének szimbóluma.

*Branislav Savičić*



## Lančani most u Budimpešti

Od 16–17. vijeka se preko Dunava povremeno gradio pontonski most, koji je od 1776. svake godine u proljeće bio postavljan na 46 plutajućih tijela i tako povezivao tada dva odvojena grada, Budim i Peštu. Svake godine je prije zime demontiran, kako ga ne bi uništile velike ledene mase koje su plutale Dunavom. U zimskim mjesecima nije bilo čvrste veze između ova dva grada, što je svakako otežavalo prelaz roba i ljudi, jer je prelaz bio moguć samo preko kompaktnog, dovoljno debelog ledenog sloja. Most od drveta i kamena, kako su u kontinentalnom dijelu Evrope građeni mostovi, niko se nije usudio graditi, jer ne bi za duže vrijeme izdržao pod pritiskom ogromne ledene mase, a željezo su kao građevinski materijal odgovarajućeg kvaliteta u to vrijeme proizvodili samo u Velikoj Britaniji. Zbog svega toga je István Széchenyi 1832. inicirao osnivanje Budimpeštanskog društva za mostove, čiji je zadatak bio da prikupi sve poznate

planove mostova, ali i da izradi novi plan uzimajući u obzir postojeća geološka istraživanja tog područja.

U prilog Széchenyijevoj inicijativi je došla i katastrofalna poplava poslije topljenja snijega u martu 1838, koja je u oba grada nanijela ogromnu štetu.

Pešta, koja je od 1723. bila administrativno sjedište Kraljevine i Budim, na suprotnoj obali Dunava, su bili najvažniji gradovi trgovinskog i administrativnog sistema Mađarske. Izgradnjom mosta bi se pospješila i razmjena roba u Mađarskoj što bi svakako dovelo do modernizacije. Zbog toga je most u Széchenyijevom saobraćajnom konceptu igrao ključnu ulogu.

Pošto je vlada u Beču bila skeptična prema gradnji mosta, i radije finansirala izgradnju željeznice, most se morao finansirati privatnim sredstvima izdavanjem akcija. Za finansijski dio je Széchenyi uključio grčko-austrijskog preduzetnika Georga Simona von Sina, koji je u Ugar-

skoj imao imanja i brojne poslovne veze. Plan je izradio renomirani engleski inženjer William Tierney Clark. Radove je vodio Adam Clark, koji se nakon izgradnje mosta stalno nastanio u Ugarskoj. Njemu je kasnije posvećen trg između mosta i tunela ispod starog grada. Sam Széchenyi nije bio samo inicijator već i organizator izgradnje. Kao predsjednik Budimpeštanskog saobraćajnog komiteta on je 1840-tih godina nabavljao materijal iz raznih zemalja, pošto npr. u Mađarskoj za izgradnju mosta nije bilo moguće dobiti oko 2000 tona čelika. Osim toga on je planirao i gradnju tunela ispod starog grada i željezničku vezu između Pešte i Fiume, današnje Rijeke.

Pripreme su počele 28. jula 1840, time što su na obalu dovezeni drveni stubovi kao ograda gradilišta.

Nakon pripremnih radova, za koje je trebalo dvije godine, 24. avgusta 1842. je postavljen kamen temeljac u građevinsku jamu upornjaka na peštanskoj strani.

20. novembra 1849. je, nakon dužeg prekida izazvanog revolucijom, most završen i predan narodu.

Između dva noseća stuba je premošten raspon od 202 metra. Time je ovaj most u narednih 30 godina bio najširi most ovakvog načina gradnje. Széchenyi nikad nije kročio na ovaj most, jer je nakon nervnog sloma u septembru 1848. proveo ostatak života u duševnoj bolnici u Beču. Dodatno je između 1868. i 1870. na budimskoj strani pored tunela sagrađena parna žičara „Budavári Sikló“.

1915. je prvobitna drvena konstrukcija zamijenjena jačom, željeznom i čeličnom, jer stara nije bila dorasla novim saobraćajnim potrebama.

Ovaj drugi most je bio napravljen od preko 5000 tona čelika. Noseći stubovi su ostali nepromijenjeni. Stari materijal je, ako se ikako moglo, upotrijebljen i za drugi most. Mnogo se toga moglo proizvesti u Mađarskoj, ali su noseći lanci na pilonima dopremljeni iz Londona.

18. januara 1945. ga je prilikom povlačenja, kao i sve druge mostove na Dunavu, srušila njemačka vojska.

Most je 21. novembra 1949. na 100-ti rođendan, nakon dugotrajne rekonstrukcije, otvoren treći put.

Od 1957. je osvijetljen. Godine 1999. je na 150-ti rođendan dobio novo osvijetljenje.

Danas je Lančani most jedna od najpoznatijih građevina u Budimpešti i simbol buđenja nacionalnog identiteta.

*Branislav Savičić*

## Petrezselymes zöldborsóleves nokedlival



### Hozzávalók:

0,5 dl olaj, 30 dkg zöldborsó, 1 csokor petrezselyemzöldje, 0,5 kiskanál szódadikarbóna, 0,5 kanál liszt, 1 kiskanál só, 1 evőkanál cukor, 1 fej vöröshagyma; **a nokedlihez:** 1 db tojás, 2 evőkanál liszt.

### Elkészítése:

A zöldborsóleveshez egy levesesfazékban olajat hevítünk, majd ráöntjük a fagyott zöldborsót, és addig kevergetjük, amíg kissé felolvad.

Ekkor meghintjük szódadikarbónával, keverünk rajta egyet-kettőt, megsózzuk, és pár perc alatt félpuhára pároljuk.

Hozzáadjuk a felaprított petrezselyemzöldet, néhányat keverünk rajta, majd felöntjük forró vízzel, megcukrozzuk, és egy fej tisztított vöröshagymát beletéve, 25–30 percig, közepes lángon megfőzzük.

### A nokedlihez:

A tojást összekeverjük a liszttel, majd a még lobogva forró levesbe szagatjuk.

A tűzhelyről a levest levéve fél órát pihentetjük, és utána tálaljuk.

## Citromos-fokhagymás csirkecomb

### Hozzávalók:

4 db egész csirkecomb, só, 3 db citrom, 2 gerezd fokhagyma, 1 dl olaj.

### Elkészítése:

A citromos-fokhagymás csirkecomb elkészítéséhez besózzuk a húst, majd bedörzsöljük egy citrom reszelt héjával és a zúzott fokhagymával. A másik két citromot vékony gerezdekre vágjuk.

Tepsibe tesszük a befűszerezett csirkecombokat, leöntjük 1 dl semleges ízű olajjal, majd közéjük dugdossuk az egyik citrom gerezdjeit. Alufóliával lezárjuk, egy-két órán át hideg helyen pácoljuk.

Ezután 160–170 fokos sütőbe tesszük, és 1 órát pároljuk fólia alatt. Levesszük a takarást, felemeljük a sütő hőmérsékletét 200 fokra, és megpirítjuk a húst. Tálalás előtt a harmadik citromot is gerezdekre vágjuk, és a pecsenye közé dugdossuk.

## Supa od zelenog graška sa peršunom i knedlama

### Sastojci:

0,5 dl ulja, 30 dkg zelenog graška, 1 kašika peršuna, 0,5 čajna kašika soda bikarbonate, 0,5 kašičice brašna, 1 kašika soli, 1 kašika šećera, 1 glavica luka; **za knedle:** 1 jaje, 2 kašike brašna.

### Priprema:

Zagrijte ulje u loncu za supu, pa prelijte preko smrznutog zelenog graška i miješajte dok se malo ne odmrzne.

Zatim pospite sodom bikarbonom, promiješajte jednom ili dva puta, posolite i dinstajte grašak pola minute.

Dodajte nasjeckani peršun, promiješajte par puta, pa ulijte vruću vodu, šećer i kuhajte na srednjoj vatri, uključujući i očišćenu glavicu luka, 25–30 minuta.

### Za knedle:

Pomiješajte jaja s brašnom, a zatim ih ubacite u još vruću juhu. Maknite supu sa štednjaka i ostavite pola sata da se odmori, a zatim poslužite.

## Pileći batac sa limunom i bijelim lukom



### Sastojci:

4 pileća batka, soli, 3 komada limuna, 2 čena bijelog luka, 1 dl ulja.

Da biste pripremili pileći batac s limunom i bijelim lukom, meso posolite, a zatim ga istrljajte naribanom korom limuna i zdrobljenim bijelim lukom. Druga dva limuna isjecite na komade.

Začinjeni pileći batac stavite u tepsiju za pečenje, ulijte 1 dl ulja neutralnog okusa, pa između njih umetnite komade od jednog limuna. Zatvorite aluminijskom folijom i ostavite da se marinira nekoliko sati na hladnom mjestu.

Zatim se gurne u rernu na 160–170 stepeni i pirja pod folijom 1 sat. Uklonite omot od folije, podignite temperaturu rerne na 200 stepeni i ispržite meso. Prije posluživanja, i treći limun narežemo na komade i stavimo između pečenih batkova.